

ANOTACE

Katedra anglistiky PF JU České Budějovice

„OTÁZKA DOBRA A ZLA V DÍLE JOHNA STEINBECKA“

Zlatana Midžić

2005

Cílem diplomové práce je analýza základního dramatického konfliktu Steinbeckova díla, konfliktu dobra a zla jako základních etických kategorií, jejichž interpretace je určena knihou Genesis Starého zákona. Zvolené téma se promítá do roviny sociální, ale i vztahů osobních a rodinných. Jednotlivé postavy jsou zkoumány z pohledu Steinbeckových filozofických východisek, v nich hrají určující roli dědičnost, svobodná duše či pojem nadduše. Práce se ve svých interpretacích opírá především o Steinbeckova díla *Na východ od ráje*, *Hrozny hněvu* a *O myších a lidech*.

Knihovna JU - PF

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Kamila Vránková, Ph.D.

21 - jazyk
20

12 - město

11 - sport

8 - město

25 X

27 ?

(23)

(22)

19, 10, 28 ^{poznámka} !

15

3 - město ?

34 + město

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Otázka dobra a zla v díle Johna Steinbecka“ vypracovala samostatně a použila pouze pramenů, které cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

V Českých Budějovicích dne 15.12.2005

Ráda bych vyjádřila poděkování Mgr. Kamile Vránkové, Ph.D za cenné rady a odborné vedení této práce.

ÚVOD

Steinbeckovo dílo bylo již mnohokrát analyzováno z nejrůznějších úhlů pohledu a bylo o něm také mnohé napsáno. Jeho tvorba nabízí celou řadu témat k rozborům a diskusím – mezi ty stěžejní bezesporu patří téma dobra a zla, promítnutého do mezilidských vztahů a sny a touhy jednajících postav. Zásadní myšlenko je i mýtus amerického snu, okolnosti a možnosti jeho uskutečnění.

Tato diplomová práce se zabývá otázkou dobra a zla promítnutého do vztahů ve společnosti a v rodině. Steinbeck využívá mnoha biblických odkazů. Důležitým inspiračním zdrojem k vyjádření představy o lidech, o dobru a zlu, ale i k správné interpretaci filozofických východisek je pro Steinbecka Písmo svaté. Autor často užívá symboly jmény počínaje a situováním Salinas Valley „na východ od ráje“ konče.

Úvodní kapitola je stručným shrnutím informací o Steinbeckově životě a díle. Následuje kapitola charakterizující jeho myšlenkový svět a jednotlivé vlivy, jež ho formovaly. Byly to především směry americké filozofie – Emersonův transcendentalismus, pragmatismus Henryho Jamese či myšlenky humanismu Walta Whitmana a Carla Sandburga. V *Hroznech hněvu* se Steinbeck inspiruje zvláště v pragmatismu. Dále lze najít filozofii transcendentalismu a myšlenky o nadduši. Zjevná je také idea agrárnictví Thomase Jeffersona, která ústí v citový vztah k půdě.

Dalším z témat je Steinbeckovo pojetí dobra a zla z obecného pohledu a jeho otevřenost k tomuto problému. Do této kapitoly jsou zahrnuty některé názory na dobro a zlo a představy o těchto elementárních protikladech, jichž je vskutku bezpočet. Mou snahou je poukázat na komplexnost tohoto problému ve vztahu ke člověku. Steinbeck svou představu zla promítl do svých děl, přičemž velmi citlivě reflektoval mimo jiné i složitost mezilidských vztahů či vnitřní rozpory. Výborným příkladem je postava Caleba v díle *Na východ od ráje*. Někteří jedinci chtějí páchat zlo – například Cathy v románu *Na východ od ráje*; někteří naopak nechtějí, ale přesto je pronásleduje – jako Caleba ve stejnojmenném díle, či

Lennieho v románu *O myších a lidech*; někteří lidé paradoxně páchají zlo, aby tak předešli většímu – důkazem toho je George, který zabije Lennieho, aby ho zachránil před lynčováním a smrtí umučením.

Následující kapitoly se věnují jednotlivým Steinbeckovým dílům. Kapitola číslo čtyři se zabývá dílem *O myších a lidech*, o němž se domnívám, že je *Hroznům hněvu* podobné více než románu *Na východ od ráje*. Ústředním námětem díla *O myších a lidech* je „americký sen“ a jeho uskutečnění, ale i touha nebýt sám, mít přátele. George a Lennie mají to, po čem ostatní postavy touží – pevné přátelství, takřka bratrství. Také oni mají svůj sen, díky němuž ostatním umožní zapomenout na strasti jejich života a dají jim novou naději. Candy, považovaný za odepsaného starce, je do realizace tohoto snu ochoten vložit všechny své těžce vydělané úspory, jen aby ho nevynechali.

Pátá kapitola se zabývá dílem *Hrozny hněvu*. V úvodu analyzuji historické pozadí a význam názvu tohoto románu. Následují rozbor témat, jako jsou předsudky vůči přistěhovalcům, nedotknutelnost lidského života či svobodná vůle v protikladu vůči nutnosti. Vlivy různých filozofií na Steinbecka jsou patrné v činech Jima Casyho a Toma nebo na vztahu lidí k půdě. Dále se pokouším najít v mezilidských vztazích dobro a zlo. Dobro lze nalézt v péči o druhé, obětavosti a v štedrosti; zlo naopak v bohatství, bankách a statkářích, kteří nemají ani špetku soucitu.

Kapitola číslo šest je rozbořem díla *Na východ od ráje*. Nepochybně největší inspirací byla pro Steinbecka Bible, což je zřejmé z motivů jako dědičný hřích, počátečních písmen jmen. Otázka dobra a zla v lidech a vztazích mezi nimi opět hraje významnou roli, stejně jako Calebovy vnitřní rozpory. Nejvýraznějšími představiteli zla jsou Cathy a Charles, zčásti pak Caleb, který nakonec zvítězí nad zlem, které nechce páchat. Dobro ztělesňují Adam a Aron, který nedokázal žít v reálném světě, a dále Lee a Samuel, kteří jsou v tomto díle jakýmsi zosobněním moudrosti.

Práce je doplněna citáty z primární literatury, které jsou psány kurzívou.

*primární literatura
a díla podčísle*

1. Nástin Steinbeckova života a díla

John Steinbeck se narodil 27. února 1902 ve farmářském městečku Salinas v Kalifornii. Jeho otec, John Ernst Steinbeck, nebyl příliš úspěšný člověk; jednou vlastnil továrnu na mouku, podruhé zas obchodoval se zrním. Jeho matka, cílevědomá Olive Hamilton Steinbeck, byla učitelkou.

* Krajina Steinbecka hluboce ovlivnila. Miloval nejen úrodná pole Salinas Valley, ale i pohoří, obklopující Salinas, i nedaleké tichomořské pobřeží, kde jeho rodina v létě trávila víkendy. *"I remember my childhood names for grasses and secret flowers,"* napsal v úvodní kapitole své knihy *Na východ od ráje (East of Eden)*. *"I remember where a toad may live and what time the birds awaken in the summer – and what trees and seasons smelled like."* Všímavý, poněkud plachý, ale někdy rošťácký jediný syn měl šťastné dětství, vyrůstaje s třemi sestrami Beth, Esther a Mary. ~ angl

Nepříliš bohatá rodina přesto patřila mezi prominentní. Oba rodiče se společensky angažovali a budovali si dobré jméno, kdežto jejich syn byl spíše rebel. Vážené prostředí Salinasu omezovalo neklidného a vynalézavého mladého Johna Steinbecka. Ve čtrnácti letech se rozhodl stát se spisovatelem a ve svém pokoji trávil hodiny vymýšlením si vlastního světa a psaním povídek a básní.

Aby uklidnil rodiče, přihlásil se v roce 1919 na univerzitu v Stanfordu a pro uspokojení sebe sama si zapsal jen ty předměty, které ho zajímaly: klasickou a britskou literaturu, hodiny psaní a další obory. Předseda Anglického klubu řekl, že Steinbeck, který se pravidelně účastnil schůzek, aby četl nahlas své povídky, nemá žádné jiné zájmy či nadání; je to spisovatel, ale je jen to a nic víc. Psaní bylo opravdu jeho jedinou vášní nejen na Stanfordu, ale po celý jeho život. Od 1919 do 1925, kdy odešel ze Stanfordu, aniž by studia dokončil, se občas stýkal s přistěhovalci a tuláky na kalifornských rančích. Tyto zkušenosti a vztahy ještě prohloubily jeho dřívější empatii s bezbrannými a pracujícími, která se později stala hlavním rysem jeho díla. angl

Během let třicátých napsal Steinbeck svá nejlepší díla: *Nebeské pastviny* (*The Pastures of Heaven*), *Neznámému bohu* (*To a God Unknown*), *Dlouhé údolí* (*The Long Valley*), *Pláň Tortilla* (*Tortilla Flat*), *V pochybném boji* (*In Dubious Battle*), *O myších a lidech* (*Of Mice and Men*) a *Hrozny hněvu* (*The Grapes of Wrath*). Druhá napsaná a třetí vydaná kniha *Neznámému bohu* je svědectvím o Steinbeckově uvědomění si pevného pouta mezi lidmi a místem, které obývají.

*"The trees and the muscled mountains are the world – but not the world apart from man. The world and the man – the one inseparable unit, man and his environment. Why they should ever have been understood as separate, I do not know."*¹

Vždy byl přesvědčený, že mezi postavami a jejich okolím musí být pouto. Steinbeckova kalifornská fikce od románu *Neznámému bohu* k dílu *Na východ od ráje* pojednává o snech a prohrách obyčejných lidí ovlivněných jejich okolím.

Jeho vztah k půdě a holistická vize byly nepochybně ovlivněny jak touláním po horách Salinasu, tak dlouhým a hlubokým přátelstvím s oceanologem Edwardem Flanders Rickettsem. *"I grew to depend on his knowledge and on his patience in research,"* napsal Steinbeck v eseji *O Edu Rickettsovi*. Edward akceptoval lidské bytosti takové, jaké byly, a vítal jakýkoli život. Tuto vlastnost aplikoval autor ve své fikci během let třicátých. Postava, kterou nazval „Doc“, moudrý pozorovatel života, figuruje v dílech jako *V pochybném boji* (Doc Burton), *O myších a lidech* (Slim), *Hrozny hněvu* (Casy), *Na východ od ráje* (Lee) a samozřejmě jako Doc v *Cannery Row*.

Na Steinbeckovo dílo měla velký vliv také jeho manželka Carol. Pobízela ho, aby se zúčastnil několika schůzek v klubu Johna Reeda. Přesto, že skupinu vnímal jako fanatickou a odpornou, spolu s většinou tehdejších intelektuálů i Steinbeck začal cítit sympatie k pracujícímu člověku. Rozhodl se napsat Reedovu biografii, ale protože organizátor kroužku byl pronásledován, Steinbeck ze zamýšlené biografie udělal fikci.

---

¹ John Steinbeck: „To A God Unknown“ Prologue, Bantam Books, New York, 1955

Vznikl román, který otřásl tehdejší společností, s názvem *V pochybném boji*.

Steinbeck se tomuto tématu věnoval i v díle *O myších a lidech*. Román je propracovanou studií o tulácích, prostřednictvím jejichž snů chtěl Steinbeck představit touhu po domově. Jeho další novela *Hrozny hněvu*, uzavírající jakousi trilogii, zesílila debatu o nekonvenčních tématech, o Steinbeckových sympatiích k lidem, kteří žijí opomíjeni společností, a o lidovém prostém jazyce, který používá. Kniha o vyvlastněných farmářích zachytila jak pocit úzkosti, tak národní dědictví krutého individualismu, odhodlání začít nový život na západě a vizi úspěšné budoucnosti. *Hrozny hněvu* jsou podle mnoha kritiků nejlepší Steinbeckova novela. Autor v ní ukazuje své zaujetí tématem a schopnost adaptovat biblické předlohy. Postava Jima Casyho (jen iniciály J.C. = Jesus Christ) představuje víru a náboženství tak, jak je vnímal Steinbeck. Casy cítí vinu za své činy a zodpovědnost za ženy, které chtěl získat pro Ježíše, nakonec dospívá k poznání, že „jsou lidé prostě takoví“. Odmítá dělit lidi na poctivé a slušné nebo neřestné a slabé, neboť „jsou prostě věci, které lidé dělají“. Domnívá se, že všichni lidé jsou v Duchu Svatém spojeni jedinou společnou duší, věří, že lidé jsou obrazem božím.

Steinbeck byl odhodlaný zúčastnit se 2. světové války, nejprve jako vlastenec, poté odjel pracovat pro New York Herald Tribune jako válečný korespondent. Jeho články byly později vydány ve sbírce *Byla kdysi válka* (*Once There Was a War*). Po návratu do Spojených států napsal nostalgickou zprávu o pobytu v Cannery Row, *Cannery Row*.

V čtyřicátých letech minulého století začalo v Steinbeckově životě těžké období. Rozvedl se s Carol a znovu se oženil s Gwyndolyn Conger, s níž se v roce 1948 rozvedl po narození druhého syna. Stejněho roku zemřel spisovatelův přítel Edward Ricketts. Steinbeck se soustředil na psaní scénáře o životě mexického revolucionáře Emiliana Zapaty pro film *Viva Zapata!*. V roce 1949 se potřetí oženil a odstěhoval do New Yorku, kde zůstal do konce života.

O utrpení a o spokojenosti ve čtyřicátých letech minulého století pojednává ve dvou dílech; *Burning Bright* je experimentální alegorie o

muži, který přijme dítě své ženy, které počal jiný člověk. *Na východ od ráje* je autobiografické dílo, o kterém uvažoval od let třicátých. „*It is what I have been practicing to write all my life,*“ napsal, když začal zkoumat svůj rodný kraj a lid. Po rozvodu s Gwyndolyn prožíval Steinbeck temné období, jehož ohlasy vložil do svého díla. Romány *Na východ od ráje* a *Hrozny hněvu* představují rozhodující mezník v jeho kariéře. Někteří tvrdí, že tento román, jako jeho nejambicióznější „post-*Grapes*“ dílo, předčí jeho romány z let třicátých.

V roce 1962 dostal Nobelovu cenu pro literaturu. Den po udělení cen Arthura Mizener v rozhovoru pro New York Times řekl: „Copak spisovatel s morální vizí 30tých let zasluhuje Nobelovu cenu?“ Po této události se Steinbeck nevěnuje literatuře, ale nebyl umlčen. Jako vždy psal množství dopisů svým přátelům a kolegům, věnoval se žurnalistice (*Making of a New Yorker, I Go Back to Ireland, Letters to Alicia*). V roce 1960 se vydal napříč Amerikou se svým psem Charliem a napsal oceňovanou knihu *Toulky s Charliem* (*Travels with Charlie in Search for America*). Kniha chválí americké jednotlivce a ostře kritizuje americké pokrytectví. Vrcholem je jeho návštěva v New Orleansu, kde se denně vysmívali černošským dětem zapsaným do „bílých“ škol. Jeho zklamání z amerického pokrytectví vyvrcholilo knihou *Amerika a Američané* (*America and Americans*), která posuzuje americký charakter, rasismus a zdánlivý rozpad morálky amerického lidu.

Steinbeck byl také obviňován z konservatismu a příklonu k politice: bránil např. názory Lyndona Johnsona na válku ve Vietnamu. Byl nařčen, více méně oprávněně, z nesnášenlivosti vůči protestantům let šedesátých, na nichž mu vadila jejich horlivost a nesnášenlivost. Musíme předpokládat, že by se autor *Hroznů hněvu* nikdy nepřiklonil ke konzervatismu, nebýt společenské situace, z níž je rozčarován. Vždycky žil skromně, stýkal se s obyčejnými lidmi a na svých cestách vždycky sympatizoval s utlačovanými. Dokonce nikdy nebyl komunistou a po návštěvě Ruska rostla jeho nenávisť k těm, kteří utiskovali jednotlivce.

Jako člověk byl Steinbeck introvertní romantik, impulsivní, upovídaný, vtipálek, milovník her se slovy a kanadských žertíků. Zajímala

ho filosofie, historie, jazz, politika a mytologie. Jako umělec věčně experimentoval se slovy a formou a kritikům dost unikl smysl těchto experimentů. Tvrdil, že jeho knihy měly „roviny“. Na druhou stranu, někteří tvrdili, že jeho symbolika je nevhodná. To, co Steinbeck považoval za humor a srdečnost, jeho kritici označovali jako sentimentální. Steinbeck je jedním z nejvýznamnějších amerických spisovatelů dvacátého století, oblíbeným po celém světě. Jeho tvorba je rozsáhlá: 16 románů, 4 scénáře, sbírka povídek, svazek žurnalistických esejů, 3 poutní vyprávění, překlady a 2 vydané deníky. Ať už jeho experiment v umělecké próze nebo žurnalistice byl jakýkoli, psal s empatií, jasně a zřetelně. V příspěvku do deníku v roce 1938 poznamenal:

“In every bit of honest writing in the world there is a base theme. Try to understand men, if you understand each other you will be kind to each other. Knowing a man well never leads to hate and nearly always leads to love.”²

---

² John Steinbeck: „East of Eden“ Prologue, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

2. Vlivy na Steinbeckovu filozofii

Podle eseje Fredericka I. Carpentera „The Philosophical Joals“ lze říci, že Steinbeckovo sociální myšlení je inspirováno několika směry americké filozofie a myšlením devatenáctého století. Uvedeme například Emersonovo chápání nadduše a transcendentalismus, jejichž stoupencem je v *Hroznech hněvu* Jim Casy; humanismus a lásku k lidem, které najdeme v dílech Walta Whitmana a Carla Sandburga a které v *Hroznech hněvu* rovněž prezentuje Jim Casy („maybe it's all men an' women we love“³); agrárnické politické hnutí Thomase Jeffersona, který věřil, že spojení lidstva s půdou je nezbytné pro životní koloběh; a pragmatismus Henryho Jamese, v němž vítězí praktické chápání světa, jež je zřetelně vidět v přístupu Toma a mámy (jak ji v díle nazývá Steinbeck) k osudu.

Transcendentální chápání nadduše najdeme v *Hroznech hněvu*: Jim Casy, říká, že všechny lidské duše jsou součástí jedné velké nadduše. Ralph Waldo Emerson, nejznámější představitel transcendentalismu, chápal nadduši jako všeobecnou mysl nebo duševno, které motivuje, je hybatelem a sjednocujícím principem všeho živého. Jim Casy mnohokrát odkazuje na tuto obrovskou, jedinou duši, která ve svátosti vše sjednocuje, a tato idea koresponduje s jinou základní myšlenkou, totiž že síla je v jednotě. Na druhou stranu je nutno poznamenat, že americký transcendentalismus připouští individualismus i prostý fakt, že se obyčejný člověk musí spolehnout i sám na sebe. Myšlenku přežití lidské síly symbolizuje v úvodu želva, která chce přejít silnici, a také máma, když říká: „We're the people – we go on.“⁴, a samozřejmě Tom ve chvíli, kdy v sobě najde vnitřní sílu bojovat za blaho všech.

Posun hlavních postav od náboženského založení k rovině humanistického založení odráží politické ideály amerického básníka devatenáctého století Walta Whitmana. Ten věřil, že demokracie je založena na vzájemné komunikaci a na vztahu mezi jednotlivci. U Whitmana je humanismus evidentní, zejména když oslavuje obyčejného

³ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

⁴ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

člověka. Nejlépe jej lze interpretovat jako lásku ke všem lidem bez rozdílu. V *Hroznech hněvu* je to opět Jim Casy, kdo se s tímto citem ztotožňuje:

*"...all men and women that we love ... the Holy Sperit – the human sperit."*⁵

Tuto lásku nejlépe prezentují postavy matek – máma, Sairy Wilson a konečně i Růže Sáronská. Máma je od začátku ideální představitelkou biblické zásady „miluj bližního svého“. Například jako první poskytne cizincům stravu a útěchu. Přijme do rodiny Jima Casyho a v táboře Hooverville dá dětem najíst. Jedná nesobecky, obětuje se pro druhé a snaží se takovýto přístup podnítit i v Růži Sáronské. Sairy Wilson poskytuje řadu důkazů o lásce a soucitu nejen vůči své rodině, když bez ohledu na vlastní zdravotní stav pomáhá po dědečkově smrti. Růže Sáronská prochází v tomto ohledu zdoluhavějším procesem a až do konce je sobecká, zajímá se jen o své vlastní pohodlí a o ostatní se nestará. Na konci románu se však stane součástí této velké sjednocující lásky, když svým mateřským mlékem pomůže zachránit život jinému člověku.

Dalším pramenem, který ovlivňoval Steinbeckovu filozofii, je pragmatismus. Sám autor ho nazývá „neteologickým“ nebo „JE“ myšlením. Pragmatismus obecně tvrdí, že život je třeba brát takový, jaký je, nikoli se zabývat tím, jaký by měl být. Lidé by měli prožívat každý okamžik svého života a reagovat na dění kolem sebe podle svých životních zkušeností a vlastního úsudku, nikoli podle náboženských nebo morálních pravidel. Tom Joad na většinu situací reaguje pragmaticky. Soustředí se na akci, ne na přemýšlení; frustruje ho Casyho hluboké přemítání o budoucnosti. Když mámě říká: *"Jus' take ever' day."*⁶ dává tím svůj pragmatismus zřetelně najevo. Máma svým způsobem také přemýšlí pragmaticky, ale její specifický pragmatismus je soustředěn na to, aby se jí podařilo udržet rodinu pohromadě. Když se jí Al zeptá, zda přemýšlí o životě v Kalifornii, má nachystanou pohotovou odpověď: vše závisí na tom, aby se mohla nerušeně soustředit na zabezpečení klidu a pohodlí svých blízkých. Je si plně vědoma svého ústředního postavení v rodině, své chování a způsob myšlení přizpůsobuje situacím, v nichž se celá rodina nachází. Tato

⁵ J.Steinbeck: „*Grapes of Wrath*“, E.L.K., Prague, 1941

⁶ J.Steinbeck: „*Grapes of Wrath*“, E.L.K., Prague, 1941

schopnost přizpůsobivosti je dalším charakteristický rysem pragmatismu. Steinbeck tuto schopnost považuje za stěžejní pro přežití přistěhovalců. Pragmatismus v sobě zahrnuje mimo jiné i odchýlení se od abstraktních náboženských model, naopak se soustřeďuje spíše na svátost hmatatelného života. Tento přístup přijal Casy, když opustil oficiální náboženství. Své stanovisko pak potvrdí, když nad dědečkovým hrobem poznamenává, že pomoc potřebují živí.

Čtvrtým zdrojem inspirace je již zmíněné agrárnictví Thomase Jeffersona, které v Steinbeckových dílech odhalil kritik Chester E. Eisinger. Steinbeck na tuto filozofii v *Hroznech hněvu* symbolicky poukazuje vícekrát. Použije kupříkladu živou sílu koně a umělou sílu traktoru, aby metaforicky rozlišil výkonnost a produktivitu, jež vychází z lásky k půdě, a pustotu a neplodnost, která vychází z odloučení od ní. Lidé se cítí naplnění, když pracují na své půdě, a naopak duševně i tělesně vyčerpání, když o ni přijdou. Dokládá to ztráta farmy, kdy jeden vytlačený nájemce prohlásí: *"I am the land, the land is me."*⁷ Bez půdy lidé ztrácejí část své bytosti, svou důstojnost a hrdost. Farma dokázala udržet rodinu pohromadě, což máma stručně potvrzuje slovy: *"They was the time when we was on the lan'. They was a boundary to us then. ...We was the fambly – kinda whole and clear. An' now we ain't clear no more."*⁸

---

⁷ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

⁸ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

3. Otázka dobra a zla

Dobro a zlo jsou základní etické kategorie, které se promítají do jednání člověka a které provázejí existenci lidstva od okamžiku, kdy si tyto kategorie člověk začal uvědomovat.

Definování dobra a zla není jednoznačnou ani nijak jednoduchou záležitostí. Lidstvo dokáže efektivně fungovat a pracovat jen jako skupina – jako skupina tedy musí také stanovit, co je pro ni dobré a co špatné. „Dobro“ tak značí vše, co vylepšuje společnost, „zlo“ naopak to, co ji oslabuje. Avšak rozpoznat, které je které, je velice těžký úkol, a záleží proto pouze na moudrosti, jak si s ním poradí a jak ho vyřeší.

Schopnost rozlišit dobré od zlého je v první řadě věcí porozumění. Čím lepší porozumění, tím lepší je i schopnost rozlišit správné od špatného, a vzrůstá také moudrost, tedy právě schopnost rozlišit dobré od zlého.

Rozlišení dobra a zla je samozřejmě pro život v komunitě či společnosti rozhodující. Systém etických kategorií a na ně navazující morálka moderní Evropy vychází z církevních zásad, formulovaných Starým a Novým zákonem. Historicky si církve přisvojila jako své přednostní právo říkat lidem, jaké chování je správné a počestné a jaké je naopak hříšné, čili zlé. Příkázání církve jsou prezentována jako božské pokyny, jak se po smrti vyhnout věčnosti v pekle, ale také jsou praktickými ukazateli optimálního způsobu, jak zlepšit svůj pozemský lidský život.

Pojem „zlepšení“ je opět relativní a velmi individuální. Tím, že se jednotlivci chovají správně nebo v souladu se správnou morálkou, činí svou společnost a tím i svůj život a životy ostatních lepšími. Tím, že hřeší, jsou zlí a jednají v příkrém rozporu se zásadami společnosti. Nejenže ohrožují blahobyť svých duší po smrti, ale i společnost, v níž nyní žijí. Zhoršení morálky společnosti znamená sestup ke zlu.

Pojem zla se pojí s neřestmi, dobro s křesťanskými ctnostmi, z nichž hlavní je víra, naděje a láska. Oba tyto pojmy jsou velmi relativní a není

možné je jednoznačně vymezit, neboť jsou chápány odlišně a z mnoha různých pohledů.

Co je vlastně dobro a co je zlo? Z pohledu obyčejného člověka je to velmi těžká otázka. Dobro i zlo lze najít v každém člověku, ovšem záleží na tom, v jakém jsou vzájemně poměru.

Každý má své vlastní představy o dobru a zlu a tyto své představy také svým způsobem reflektuje. Steinbeck své představy vyjádřil asi nejvýrazněji v dílech *Na východ od ráje*, *Hrozny hněvu* nebo *O myších a lidech*, což je podrobněji rozvedeno v následujících třech kapitolách. Dobro i zlo získaly svou personifikovanou podobu. Někteří zlo prezentují jako Satana nebo strašidelné, hrůzu budící postavy, dobro naopak jako Boha nebo jiné postavy bojující proti těm zlým. Jednu věc mají všechny tyto představy společné, totiž že zlo ubližuje všemu živému jak fyzicky, tak psychicky. Mučení a působení bolesti jsou ekvivalentem zlého, léčení a radost naopak reprezentují dobré. Sobeckost a zneužívání jsou zlo, štědrost a soucit jsou dobro. Oba pojmy jsou velmi důležité, ačkoli jsou nejednoznačně vymezeny, a proto je lze chápat a prezentovat nekonečně mnoha způsoby.

Steinbeck píše o této problematice velice otevřeně. V díle *Na východ od ráje* vytvořil postavu Cathy jako představitelky čistého zla. Přirovnává ji k divoké bestii, která se zakousne do ruky člověku, jenž jí chce pomoci. Je nemilosrdná a sobecká a je zřejmé, že radost a uspokojení jí přinášejí pouze neštěstí, nespokojenost a trápení lidí kolem ní. Na druhou stranu ale porodila dva syny, kteří ve své podstatě zlí nebyli. Steinbeck tím zřejmě chtěl poukázat, že zlo neplodí zlo a že působením dobra ve svém okolí člověk může být dobrý. Každý má právo a možnost si vybrat – k tomu ovšem člověk potřebuje také dobré a moudré vedení. Představitelem takového vedení je Lee – člověk, který čínskou moudrost spojuje se západním myšlením. Steinbeck zde naznačil i toleranci a respekt k jiným kulturám a uvítal jejich prolínání a vzájemné působení. Čím více toho člověk ví a čím širší obzory má, tím více je také schopný prozíravě a rozvážně usuzovat a jednat, což znamená i moudře si vybrat.

V *Hroznech hněvu* Steinbeck zobrazuje jiné podoby dobra a zla. Představitelé zla jsou uvedeni hned v úvodu – jsou jimi banky, nazývané monstry, nebo velké kamiony, které symbolicky nenechají želvu přejít silnici. Zlem jsou i sobectví a neohleduplnost v mezilidských vztazích. Každý se soustředí jen sám na sebe a zavírá oči před utrpením druhých. Tyto mezilidské vztahy se však v *Hroznech hněvu* vyvíjejí a postupně mění v dobré. Příkladem může být postava Růže Sáronské, která v celém příběhu myslí jen na sebe, ale na konci zachrání jinému člověku život.

Steinbeckovy postavy, jako jsou Adam, Aron, Caleb, Cyrus a Charles v románu *Na východ od ráje*, touží konat dobré věci a rozdávat lásku a pocit bezpečí své rodině a blízkým, ale ať se snaží sebevíc, nejsou toho schopni. Cyrus se snaží dát Adamovi jen to nejlepší, včetně své lásky, ale dosáhne pouze Adamova opovržení a nenávisti. Paradoxně Charlese si otec vůbec nevšímá, ale ten jej přesto miluje. Charles miluje i Adama, vždy v něm však zvítězí žárlivost – stejně jako později u Caleba –, a proto Adamovi ubližuje. Vše vyvrcholí tím, že stráví noc s jeho manželkou. Když Adamova dvojčata Aron a Caleb vyrostou, historie v rodině se opakuje a Adam udělá stejnou chybu jako kdysi jeho otec. Celou svou lásku soustředí na Arona, protože mu připomíná Cathy, a Caleba odmítá i přesto, že ho miluje. Aron svým otcem pohrdá a stydí se za něj, zatímco Calebovy snahy získat otcovu lásku a jeho uznání si Adam vůbec nevšímne a Caleb si začne myslet, že je to proto, že je zlý.

4. O myších a lidech

4.1 Témata, motivy a symboly

4.1.1 Bezohledná lidská povaha

Dílo *O myších a lidech* nám dává chmurnou lekci o povaze člověka. Téměř všechny postavy včetně George, Lennieho, Candyho, Crookse a Curleyho manželky přiznávají, že tu a tam mívají silný pocit osamělosti a izolace. Všichni touží po přepychu, kterým je pro ně přátelství, ale nakonec se spokojí i s pozorně naslouchajícím neznámým. Curleyho manželka přiznává Candymu, Crooksovi a Lenniemu, že její manželství není šťastné, a Crooks vypráví Lenniemu, že život za moc nestojí bez společníka, na něhož se člověk může obrátit, když je zmatený a potřebuje radu.

"Sure I gotta a husban'. You all seen him. Swell guy, ain't he? Spends all his time sayin' what he's gonna do to guys he don't like, and he don't like nobody. Think I'm gonna stay in that two-by-four house and listen how Curley's gonna lead with his left twict, and then bring in the ol' right cross?"

*"A guy needs somebody – to be near him. A guy goes nuts if he ain't got nobody. Don't make no difference who the guy is, long's he's with you. I tell ya a guy gets too lonely an' he gets sick."*⁹

Postavy jsou bezmocné ve své izolaci, ale přesto ve chvílích, kdy jsou právě nejslabší, hledají způsob, jak zničit ty, kteří jsou ještě slabší. Ideálním příkladem těchto krutých sklonů je Crooks, který kritizuje Lennieho za jeho věčné snění o farmě a závislost na Georgovi. Právě když připustil vlastní zranitelnost (je černoš s deformovanými zády, který silně pociťuje svou osamělost a touží po společnosti), zaměřil se na Lennieho slabosti.

"S'pose George don't come back no more. S'pose he took a powder and just ain't coming back. What'll you do then? ... Crook's face lighted with

---

⁹ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

*pleasure in his torture. ... Want me ta tell ya what'll happen? They'll take ya to the booby hatch. They'll tie ya up with a collar, like a dog."*¹⁰

Ve scénách jako je tato ukazuje Steinbeck, že ponižovat slabé není jen výsadou silných nebo mocných. Crooks se zdá nejsilnější, když málem přivede Lennieho k slzám ze strachu, že se Georgovi stalo něco zlého, stejně jako se Curleyho manželka cítí mocnější, když hrozí Crooksovi lynčováním. Z jednání postav vyplývá poznání, že síla dávaná na odiv je ve skutečnosti vlastní slabost.

*"Listen, Nigger. You know what I can do to you if you open your trap?" Crooks stared hopelessly at her, and then he sat down on his bunk and drew into himself. 'Well, you keep your place then, Nigger. I could get you strung up on a tree so easy it ain't even funny.'"*¹¹

4.1.2 Bratrství a idealizované přátelství

Jedním z důvodů, proč tragický konec přátelství George a Lennieho na čtenáře tak silně působí, je to, že přátelé v závěru románu ztratili sen, který je vedl kupředu. Farma, na níž hodlali George a Lennie žít, místo, na něž se nikdo nikdy nedostal, má velkou přitažlivost. Jen několik vět popisujících to místo stačilo Candymu, aby byl naprosto pohlcen jeho půvabem. Crooks byl svědkem toho, jak mnoho dalších mužů podlehl stejnému pošetilému kouzlu, přesto se Lennieho musí zeptat, jestli tam dostane v zahradě záhon k okopávání. Muži v románu *O myších a lidech* mají svůj společný sen, který je sbližuje. Chtějí žít pohromadě, chránit jeden druhého a vědět, že je na světě někdo, kdo bude chránit je. Vzhledem k neradostným poměrům a osamělosti, kterou tito muži prožívají, není překvapením, že si přátelství takto idealizují.

Nakonec se však ukáže, že svět je příliš krutý a bezohledný, než aby v něm takový vztah mohl přetrvat. Lennie a George, kteří se dostali nejbližší k uskutečnění ideálu bratrství, jsou tragickým způsobem

¹⁰ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Maňana, Belgrade, 2001

¹¹ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Maňana, Belgrade, 2001

přinucení se rozejít. Tím se rozplývá výjimečné přátelství, ale zbytek světa – představovaný Curleyem a Carlsonem – si to nepřizná a dokonce ani neuvědomí.

4.1.3 Americký sen v románu *O myších a lidech*

Přistěhovalci snili o lepším životě v Americe už od 17. století, kdy připluli první osadníci. Lidé utíkali před pronásledováním či bídou ve své původní vlasti a chtěli začít nový život sami, nebo s rodinami. Snili o tom, že vydělají jmění na nalezištích zlata. Pro mnohé z nich se pak tento sen změnil v noční můru. Hrůzy otroctví, americká občanská válka, růst měst s chudinskými čtvrtěmi stejně ubohými jako v Evropě a korupce amerického politického systému zmařily mnohé naděje. Pro celou americkou společnost skončil její sen v roce 1929 krachem na Wall Street. Takzvaný „černý pátek“ odstartoval velkou ekonomickou krizi, která během 30. let zasáhla celý svět. Jednotlivci se však svého snu nechtěli vzdát. Tisíce lidí opustily rodnou půdu na Středozápadě a vydaly se na západ do Kalifornie. George a Lennie snili o „malém domku a pár akrech“. Jedinou útěchou jim byla dobová kinematografie a Curleyho manželka byla jednou z nich, kdo ve filmu hledali lepší život.

“I coulda made somethin’ of myself. Maybe I will yet. ... He says he was gonna put me in the movies. Says I was a natural. ... Coulda been in the movies, an’ had nice clothes – all them nice clothes like they wear.”¹²

George a Lennie nakazili ostatní muže, kteří toužili po tom, co George a Lennie vzájemnou podporou již měli - přátelství, bratrství, to, že jeden druhému naslouchali a byli zde jeden pro druhého, svým snem o farmě.

---

¹² John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Maňana, Belgrade, 2001

4.1.4 Neuskutečnost amerického snu

Většina postav v románu *O myších a lidech* dříve nebo později připustí, že sní o jiném, lepším životě. Curleyho manželka před svou smrtí přizná touhu stát se filmovou hvězdou. Crooks, ačkoli je velmi zatrpklý, si představuje, jak okopává záhonek na Lennieho farmě, a Candy se zoufale upíná k Georgově vidině několika vlastních akrů půdy. Dříve než začíná vlastní děj románu, okolnosti připravily většinu postav o jejich sny. Curleyho manželka se na první pohled smířila s neuspokojujícím manželstvím. Později Lenniemu říká, že z ní mohlo něco být... Ale možná ještě bude!

*"I coulda made somethin' of myself. Maybe I will yet."*¹³

Toto vše představuje typický americký sen – touhu snůlků po nezkaleném štěstí, po svobodě jít za svým přáním. Sen George a Lennieho o vlastní farmě, která jim poskytne obživu, ale především ochranu před nevlídným světem, reprezentuje prototyp amerického ideálu. Vývoj situace však přinutí George uvědomit si nedosažitelnost tohoto snu a ukáže, že zahořklý Crooks měl pravdu.

*"You guys is just kiddin' yourself. You'll talk about it a hell of a lot, but you won't get no land."*¹⁴

¹³ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Mafiana, Belgrade, 2001

¹⁴ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Mafiana, Belgrade, 2001

4.2 Biblické symboly v díle

Obecně řečeno, symbol je znak, značka nebo znamení, předmět, který představuje obecnější pojem. Je to znamení, které má hlubší, obvykle skrytý význam.

Román *O myších a lidech* se odehrává poblíž řeky Salinas, „a few miles south of Soledad“¹⁵ – jak říká román, v zatraceném světě údolí Salinas, které Steinbeck umístil „na východ od ráje“. Tuto zemi obývají „synové Kainovi“, kteří jsou odsouzeni k osamocení. Proto je jedním z témat právě samota a strach z odloučení. Soledad je existující místo na západním břehu řeky Salinas. Je to španělské slovo, které v překladu znamená samota. Lennie a George z toho však vyčnívají, protože jsou spolu a mají jeden druhého.

*“We got somebody to talk to that gives a damn about us. ... We got each other, that’s what, that gives us a hoot in hell about us.”*¹⁶

Společný sen o farmě symbolizuje jejich vzájemnou oddanost a představuje touhu změnit Kainovo prokletí – už se nechtějí sami toulat po zatraceném světě a chtějí se „vrátit“ do „rajské zahrady“. Ve skutečném světě oba tento sen realizují, jak jen jsou toho schopni – dávají pozor jeden na druhého (když se Bůh Kaina zeptal, kde je jeho bratr, Kain mu odpověděl: „Am I my brother’s keeper?“).

Sen o životě na farmě, sen o ráji, umírá spolu s Lenniem, ale oddanost zde nabývá ještě pevnější formy. Na rozdíl od Candyho, který svého psa opustí a nechá Carlsona, aby ho zabil, George si zachovává svou bratrskou roli.

V závěru knihy se Steinbeck zaměřuje na vznik nového přátelství mezi Georgem a Slimem. Slim pochopil, proč George Lennieho zabil, a na konci jdou spolu na skleničku. To je významný bod; kniha totiž začíná obrazem dvou mužů, kteří jdou k řece, a končí podobným obrazem dvou mužů stoupajících od břehu nahoru.

¹⁵ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

¹⁶ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

"'Come on, George. Me an' you'll go in an' get a drink. ... You hadda, George. I swear, you hadda. Come on with me.' He led George into the entrance of the trail and up toward the highway."¹⁷

George nezůstal sám a to znamená, že i v zatraceném světě Údolí, kde je lidská oddanost jediným pochopitelným snem a kde příběh začíná i končí, zůstává naděje, že tato lidská oddanost a věrnost s Lenniem nezemřela.

4.3 Dobro a zlo

V díle *O myších a lidech* je téma dobra a zla promítnuto do mezilidských vztahů a lidského jednání velmi podobně jako v *Hroznech hněvu*. I zde lidé pracují hodně za málo peněz. Také zde lidé sní o lepším životě na vlastní půdě, kterou budou sami obdělávat. Představiteli tohoto snu jsou hlavně Lennie a George. Obdobně jako v *Hroznech hněvu* i zde je vždy někdo nebo něco, co v realizaci tohoto snu hrdinům zabrání.

Steinbeck do tohoto příběhu opět vložil ženu jako původce zla, jako tomu bylo i v díle *Na východ od ráje*. Curleyho manželka je v tomto románu provokatérkou a tvůrkyní problémů stejně jako Cathy v díle *Na východ od ráje*, ovšem s tím rozdílem, že Cathy je přímo ztělesnění zla a lidem ubližuje schválně, kdežto Curleyho manželka jedná, aniž by si uvědomovala následky svých činů. Záměrně zneužívá Lennieho naivitu; je velmi atraktivní a je si toho vědoma. Využívá svého fyzického vzhledu, aby na farmě způsobila „trochu neklidu“ a zbavila se stereotypu a ubíjející nudy. Proto se zaměří na Lennieho. Vždy používá tutéž výmluvu, aby se mohla přijít chlapům ukázat, totiž že hledá svého manžela.

"Any you boys seen Curley? ... I'm tryin' to find Curley, Slim."¹⁸

Lennie má rád všechno hezké a jemné, příjemné na dotek. Proto se mu Curleyho manželka zalíbí. Lennie nedokáže svou sílu kontrolovat a

¹⁷ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Mařiana, Belgrade, 2001

¹⁸ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Mařiana, Belgrade, 2001

nechtěně Curleyho manželku zabije, když se ji snaží přimět, aby nekřičela. Tento Lennieho čin je velmi problematický. Lennie je natolik naivní a myšlením podobný dítěti, že by nebyl schopný ublížit vědomě. Má dobré záměry, které se obracejí v průběhu doby ve svůj opak. Neustále ho obklopuje smrt, už od začátku, kdy se dozvídáme o nechtěně zabitých zvířátkách. Lennie si ve své prostoduchosti ani neuvědomuje rozdíl mezi dobrem a zlem – jen se chce cítit příjemně, když se dotýká jemných věcí, nechce ubližovat...

*"Dumb bastard like he is, he wants to touch ever'thing he likes. Just wants to feel it. So he reaches out to feel this red dress an the girl lets out a squawk, and that gets Lennie all mixed up, and he holds on 'cause that's the only thing he can think to do."*¹⁹

Avšak Lennieho chování, přestože je vedeno ušlechtilými pohnutkami, působí zlo. Srovnala bych ho s Calebem v románu *Na východ od ráje*, který má také dobré úmysly, když chce otci darovat peníze, ale způsob, kterým je získá, je bezohledný a sobecký. Poslední tragédií, kterou Lennie způsobí, je zabití Curleyho manželky, která je skutečným původcem zla. Proto může George Lennieho bránit i po jeho smrti.

"Lennie never done it in meanness. All the time he done bad things, but he never done one of 'em mean."

Curley je postava, kterou bychom mohli přirovnat k postavě Charlese v díle *Na východ od ráje*. Mají společné jedno, totiž žárlivost, která v nich následně vyvolává vztek a oba jednají spíše zle než dobře. Podobně jako Charles žárlil na Adama, když se jednalo o Cyruse, tak Curley žárlí na všechny muže na farmě, když se jedná o jeho manželku. Od začátku představuje pro Lennieho nebezpečí a chová se k němu hrubě. Je zaslepený žárlivostí, zuřivý, a když mu Lennie zabije manželku, má jedinou touhu krutě se Lenniemu pomstít. Vždy zneužívá každé příležitosti, aby mohl dokázat svou mužnost, a proto se snaží vyvolat rvačku hned, jak uvidí Lennieho. Celá skupina, která pronásleduje Lennieho, má dobré záměry – potrestat vraha – ale protože nechápou podstatu všech událostí a činů, není jejich úsilí chvályhodné.

¹⁹ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Maňana, Belgrade, 2001

*"I'm gonna shoot the guts outa that big bastard myself, even if I only got one hand. I'm gonna get 'im."*²⁰

Zabití nebo vražda jsou zavrženíhodné. V románě najdeme odlišnou interpretaci: když Lennieho pronásledují, aby ho zabili, George ho najde první, protože už předtím se společně dohodli, kam Lennie půjde, když se situace jakkoli zvrtné. George, přestože se o Lennieho po celou dobu staral jako o člena vlastní rodiny a přestože se ho snažil chránit před vším zlým a obětoval se pro něj, na konci Lennieho zabije. George Lennieho uchránil před krutější smrtí a milosrdně ho zbavil utrpení. Přestože Lennieho zabil, dokázal, že je dobrý přítel a že se o něj nikdy nepřestal starat. Lennie se cítil v okamžiku smrti bezpečně a šťastně, neboť mu George vyprávěl o jejich vlastní farmě. Jako jediný koná zlo vědomě. *syntax, obsah*

Crooks, stejně jako Curleyho manželka, využívá slabostí jiných, aby skryl svoje a aby mohl manipulovat slabšími. Totéž dělala Cathy v románu *Na východ od ráje*, ale v mnohem větší míře. Crooks si jako oběť vybral Lennieho a snažil se mu namluvit, že George se už nevrátí. Vidí, že Lennie má strach, a svůj tlak ještě znásobí. Kompenzuje si tím své vlastní slabosti a odmítání společnosti, která ho zavrhuje kvůli barvě jeho pleti.

*"Want me ta tell ya what'll happen? They'll take ya to the booby hatch. They'll tie ya up with a collar, like a dog."*²¹

4.4 Nástin jednotlivých postav

Lennie

Ačkoli je Lennie jednou z ústředních postav románu *O myších a lidech*, je asi tou nejméně dynamickou. V celém románu se nijak významně nemění ani nevyvíjí a zůstává přesně takový, jak ho poznáváme na začátku. Jednoduše řečeno, má rád měkké věci, jako třeba myši nebo

²⁰ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

²¹ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

ženské šaty a vlasy, které pak způsobí celou tragédii; je slepě oddán Georgovi a jejich vidině farmy. Je obdařený velkou fyzickou silou, ale postrádá inteligenci. Téměř každá scéna, kde se Lennie objevuje, to ilustruje.

Přestože neustálé opakování těchto vlastností dělá z Lennieho poměrně plochou postavu, právě jeho jednoduchost je pro Steinbeckovo pojetí celého románu nejdůležitější. Román *O myších a lidech* na malém prostoru dokáže vytvořit extrémně silný účinek. Tragédie v závěru je představitelná, čtenář musí od počátku vědět, že Lennie je odsouzen k záhubě, a nutně s ním sympatizuje. Steinbeck vytváří hrdinu, který si získává čtenářovy sympatie svou naprostou bezmocností v jednotlivých situacích. Lennie je totiž opravdu zcela bezbranný. Nedokáže uniknout nebezpečí, které představují Curley a jeho žena, potažmo celý svět. Jeho nevinnost je spíše poetická než realistická. Lennie je postava, kterou Steinbeck předurčil ke katastrofě, postava, které její nevinnost přinese nevyhnutelnou zkázu.

Jeho nadšení pro vidinu farmy je nakažlivé, když přesvědčí George, Candyho i Crookse, že takový ráj může opravdu existovat.

chyba' náhodou

George

Tak jako Lennieho, i George lze snadno charakterizovat několika vlastnostmi. Je to vznětlivý, ale milující a oddaný přítel, jehož časté výhrady proti životu s Lenniem nikdy neoslabí jeho povinnost ochraňovat. Georgův první výrok – přísné varování Lennieho, aby tolik nepil, jinak mu bude zle – udává tón jejich vztahu. George je někdy možná strohý a netrpělivý, ale nikdy neustupuje od svého původního úmyslu Lennieho chránit.

Na rozdíl od Lennieho se postava George v průběhu románu vyvíjí. V jednom rozhovoru se Slimem se přiznává, že jednou zneužil Lennieho pro vlastní obveselení.

*"Used to play jokes on 'im 'cause he was too dumb to take care of himself. ... I was feelin' pretty smart. I turns to Lennie and says 'Jump in.' An' he jumps. Couldn't swim a stroke. He damn near drowned before we could get him."*²²

Z této příhody si George vzal ponaučení, že je špatné těžit z převahy nad slabými. V průběhu celého příběhu dojde k obtížnému poznání, že svět je uzpůsoben tak, aby silní vykořisťovali slabé. V úvodu románu je George tak trochu idealista. Navzdory svému nevlídnému zevnějšku vnitřně věří ve společnou budoucnost na farmě, o níž neustále vypráví Lenniemu. Těší se na den, kdy si bude moci užít volnost skončit v práci dřív a jít na baseball. Nicméně důležitější než baseball je pro něj představa bezpečného a pohodlného života s Lenniem, pryč od lidí, jako je Curley a jeho žena, kteří snad žijí jen proto, aby jim působili problémy. Zejména Lennie je zodpovědný za to, že George věří v klidné útočiště, ale nakonec se prosadí krutá povaha světa a George si nedokáže uchovat svou víru. Když zastřelí Lennieho, zachrání svého přítele před krutou smrtí, ke které by ho odsoudil Curleyho lynčující dav, ale zároveň se mu rozplyne sen o dokonalém bratrském světě.

Candy

Jednou z nejvýznamnějších postav knihy, ke které se úzce váže řada symbolů, je Candy. Starý všemůž, stárnoucí a po úrazu jednoruký, má strach, že ho šéf brzy označí za nepotřebného a bude chtít, aby odešel z ranče. Život na ranči – symbolicky zachycený v Candyho psu, kdysi impozantním ovčáku, který dnes bezzubý, páchnoucí a zchátralý věkem – podporuje jeho obavy. Dřívější úspěchy neznamenaají nic. V takovém světě reprezentuje Candyho pes chmurnou připomínkou osudu, který čeká na každého, kdo přestane být užitečný.

²² John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

*"Got no teeth. He's all stiff with rheumatism. He ain't no good to you, Candy. An' he ain't no good to himself. Why'n't you shoot him, Candy? ... You wouldn't think it to look at him now, but he was the best damn sheep dog I ever seen."*²³

Na krátký čas odvede Candyho od této kruté reality sen o tom, že by mohl s Georgem a Lenniem dožít na jejich vysněné farmě. Myslí si, že pár akrů půdy stojí za jeho těžce vydělané životní úspory. Svědčí to o jeho zoufalé potřebě věřit ve vlídnější svět, než je ten, v němž žije.

"S'pose I went in with you guys. Tha's three hundred an' fifty bucks I'd put in. I ain't much good, but I could cook and trend the chickens and hoe the garden some. How'd that be?"

Podobně jako George i Candy touží po možnosti vybrat si, kdy se dá do práce a kdy jí zase nechá. Jeho oddanost této myšlence je tak silná, že i potom, když zjistí, že Lennie zabil Curleyho ženu, naléhá, aby s Georgem pokračovali a koupili farmu, jak měli v plánu. Sen se pro něj stal tím nejdůležitějším, stěžejním v jeho životě, protože ho odváděl od kruté reality, která pro něj znamená samotu a vyřazení ze společnosti.

Curleyho manželka

Román *O myších a lidech* není k ženským postavám příliš vlídný. V průběhu děje se se ženami zachází s opovržením. Ženy, které Steinbeck zachycuje, jsou výtržnice, které přinášejí mužům zkázu a dohánějí je k šílenství. Taková je Cathy v románu *Na východ od ráje*. Curleyho žena, která se chová jako koketa, je dokonalým příkladem tohoto zhoubného chování. Kromě únavných manželek zachycuje Steinbeck další negativní ženské postavy, které buď odmítají plnit svou mateřskou roli, nebo jsou prostitutky.

Navzdory svému vyobrazení se Curleyho manželka ukazuje jako poměrně komplexní a zajímavá postava. Její role je celkem jednoduchá –

---

²³ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Maňana, Belgrade, 2001

je to „coura“, „děvka“ a „mrcha“, jak se v románu uvádí, která ohrožuje mužský svět a je příčinou jeho ztráty. Touží po společnosti, ale je opuštěná.

“Think I don’t like to talk to somebody ever’ once in a while? Think I like to stick in that house alla time?”²⁴

Když čelí Lenniemu, Candymu a Crooksovi ve stáji, přiznává, že cítí poněkud hanebnou nespokojenost se svým životem. Její zranitelnost v tomto momentě i později – když prozradí Lenniemu svůj sen stát se filmovou hvězdou – z ní činí lidskou postavu, mnohem zajímavější než stereotypní svůdnou ženu v atraktivních červených lodičkách. To ještě zesiluje chmurný pohled na svět, který román podává. V okamžiku své největší zranitelnosti hledá Curleyho manželka slabosti u druhých a využívá Lennieho mentální zaostalosti, Candyho stáří a Crooksovy barvy kůže k tomu, aby se sama obrnila proti příkoří. Stejně tak Cathy v románu *Na východ od ráje* hledá a zneužívá slabosti lidí, aby uspokojila svou potřebu mít nad každým kontrolu a bránila se tak křivdě. Slabá a zranitelná Cathy začne ztrácet kontrolu nejen nad sebou, ale i lidmi, kteří ji obklopují, a spáchá sebevraždu.

Crooks

Crooks je temperamentní, důvtipný černošský pomocník ve stáji, který dostal své jméno podle zkroucených zad. Je to pyšný a zahořklý člověk, který se snaží držet svůj vztek v rozumných mezích. Svě inteligence využívá k manipulaci s Lenniemi. Vztek v něm vzbuzují rasové předsudky a nenávisť, a sám odmítá bílé už jen proto, že ví, že oni odmítají jeho.

“If I say something, why it’s just a nigger sayin’ it.”²⁵

Je jedinou postavou v celém díle, která si je vědoma rozdílu mezi snem a skutečností a která ví, že takové sny, jako jsou Lennieho a George, se neuskutečňují snadno.

²⁴ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Maňana, Belgrade, 2001

²⁵ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Maňana, Belgrade, 2001

*"Yeah? An' where's George now? In town in a whore house. That's where your money's goin'. Jesus, I seen it happen too many times. I seen too many guys with land in their head. They never got none under their hand."*²⁶

Přesto se do tohoto snu nechá – byť jen částečně – také vtáhnout.

"He hesitated. '.... If you .... guys would want a hand to work for nothing – just his keep, why I'd come and lend a hand. I ain't so crippled I can't work like a son-of-a-bitch if I want to.'" ²⁷

Tak jako většina postav v románu i Crooks připouští, že je nesmírně opuštěný. Tuto skutečnost odhaluje jeho reakce na Lennieho návštěvu v jeho pokoji. Nejdříve Lennieho vyžene a snaží se tak dokázat, že když on jako černoch nesmí k bílým do domu, ani běloši nesmějí k němu, ale jeho touha po společnosti nakonec vítězí a pozve Lennieho posedět. Stejně jako Curleyho manželka je i Crooks slabá osobnost, která obrací svou zranitelnost jako zbraň proti těm, kteří jsou ještě slabší. Krutě si pohrává s Lenniem, když mu tvrdí, že George nadobro odešel a stáhne se zpátky až mu Lennie hrozí fyzickým násilím.

"Crooks saw the danger as it approached him. He edged back on his bunk to get out of the way. 'I was just supposin'. George ain't hurt. He's all right. He'll be back all right.'" ²⁸

Na postavě Crookse nám Steinbeck ukazuje, jak ničující účinek může mít na člověka samota. Osoba ale vzbuzuje sympatie, jakmile jsou odhaleny motivy jejího jednání. To, po čem Crooks touží víc než po čemkoli jiném, je pocit sounáležitosti. Chce užívat malé radosti jako je právo vejít na ubytovnu nebo společně hrát karty. S touto touhou souvisí i otázka proč má pochybovat o řečech, které vedou George a Lennie o farmě, kterou chtějí mít, si Crooks nemůže pomoci a zeptá se, jestli by se tam nenašlo místo i pro něj, kde by přebýval a okopával zahradu.

Symbol

Chybi 'shumki' cele 'kapitaly

²⁶ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

²⁷ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

²⁸ John Steinbeck: „Of Mice And Men“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

5. Hrozny hněvu

5.1 Historické pozadí románu

Děj Steinbeckova románu se odehrává na pozadí historických a sociálních událostí v Americe let třicátých. Bezprostředním podnětem bylo sucho v Oklahomě, které trvalo ve Velkých pláních již desítky let před rokem 1930. V osmdesátých letech devatenáctého století byla země sice osídlována zemědělci, ale veliké sucho v roce 1894 zničilo 90 % úrody a donutilo obyvatele, aby se odstěhovali. V průběhu období sucha se objevovaly zprávy o velkém prachovém mraku, který pokryl zem, zadusil zvířata a zhoršoval viditelnost. Na počátku dvacátého století přišly deště, půda ožila a do začátku první světové války byla opět obhospodařována ve velkém. Brzy po válce však začalo být znovu horko a půda se zase vysušila. Farmáři prodělávali.

V roce 1929 zkrachovala burza a banky se ze všech sil snažily nahradit ztráty. Jako nejlepší řešení se jim zdálo spojit všechny farmy v jednu, jež by pak byla řízena obchodní společností. Vlastníky půdy se postupně stávaly banky, které zbavily rodiny jejich majetku. Nevzdělání a nezkušení farmáři a jejich rodiny nebyli připraveni na zaměstnání mimo zemědělství.

Naivní a špatně informovaní přistěhovalci byli pro vlastníky půdy snadno zneužitelní. Po celé zemi postižené suchem byly rozeslány statisíce letáčků, slibujících jedinečné možnosti a dobré mzdy. Terčem těchto falešných nabídek byli právě zemědělci, toužící po vlastní půdě a lepším životě. Lákaly je do Kalifornie, slibovaly finanční stabilitu a farmářům – pokud se nechtěli dál plahočit na vyschlé půdě – nezbylo nic jiného než naložit to nejcennější a zamířit na západ.

Množství stěhujících se rodin se stalo novým jevem. Rodiny byly přinuceny žít kočovným způsobem života. Mnoho lidí muselo dlouho cestovat, aby našlo špatně placenou práci. Místní obyvatelé dostali z těchto zoufalých rodin strach a začali jim hanlivě říkat *Okies*. Tento název

se později stal univerzálním označením pro jakéhokoli přistěhovalce z jihozápadu nebo států Velkých plání.

5.2 Význam názvu románu

Všeobecně platí, že jednou z významných částí díla je jeho titul. Někteří autoři dávají svým knihám název, který čtenář pochopí až po přečtení knihy. Steinbeck v tomto ohledu není výjimkou.

Pro pochopení názvu *Hrozny hněvu* může být přínosem i text písně *The Battle Hymn of the Republic*.

The Battle Hymn of the Republic

Mine eyes have seen the glory
Of the coming of the Lord;
He is trampling out the vintage
Where **the grapes of wrath** are stored;
He hath loosed the fateful lightning
Of His terrible swift sword;
His truth is marching on.

Chorus

Glory! Glory! Hallelujah!
Glory! Glory! Hallelujah!
Glory! Glory! Hallelujah!
His truth is marching on.

I have seen Him in the watchfires
Of a hundred circling camps
They have builded Him an altar
In the evening dews and damps;
I can read His righteous sentence
By the dim and flaring lamps;
His day is marching on.

Chorus

Glory! Glory! Hallelujah!
Glory! Glory! Hallelujah!
Glory! Glory! Hallelujah!
His truth is marching on.

I have read a fiery gospel writ

In burnished rows of steel:
"As ye deal with My contemners,
So with you My grace shall deal":
Let the Hero born of woman
Crush the serpent with His heel,
Since God is marching on.

Chorus

Glory! Glory! Hallelujah!
Glory! Glory! Hallelujah!
Glory! Glory! Hallelujah!
His truth is marching on.

He has sounded forth the trumpet
That shall never call retreat;
He is sifting out the hearts of men
Before His judgement seat;
Oh, be swift, my soul, to answer Him;
Be jubilant, my feet;
Our God is marching on.

Chorus

Glory! Glory! Hallelujah!
Glory! Glory! Hallelujah!
Glory! Glory! Hallelujah!
His truth is marching on.

In the beauty of the lilies
Christ was born across the sea,
With a glory in His bosom
That transfigures you and me;
As He died to make men holy,
Let us die to make men free;
While God is marching on.

Chorus

Glory! Glory! Hallelujah!
Glory! Glory! Hallelujah!
Glory! Glory! Hallelujah!
His truth is marching on.

Titul Steinbeckova románu pochází z části textu písně, kterou napsala Julia Ward Howe v roce 1861, tedy během občanské války. Autorka písně byla velmi zbožná a svou víru nezapřela ani v textu písně. Potvrzují to slova, používaná většinou v církevní oblasti: Lord, hymn, He (odkazující na Boha), holy, God, Hallelujah atd. Verš *...as He died to make men holy...* odkazuje k Ježíši, který se obětoval, aby mohli lidé být spaseni.

Syntex

Podobně se dá v Steinbeckově románu chápat oběť Jima Casyho pro Toma.

Ve verších *...He is trampling out the vintage where the grapes of wrath are stored...* našel Steinbeck jméno pro svůj román. *Vintage* je vinobraní a Steinbeck pravděpodobně přirovnává velké množství hroznových bobulí k velikosti hněvu lidí, kteří se snaží dosáhnout nějakého cíle a pořád jim něco stojí v cestě. *The grapes of wrath* (hrozny hněvu) odkazují k bojům mezi lidmi.

Román *Hrozny hněvu* vypráví o rodině Joadových, která se snaží dostat do Kalifornie a začít tam nový, lepší život. Chtějí si najít práci a koupit si vlastní dům. Děj se odehrává v době ekonomické krize, a proto žádná z postav nemůže najít práci. Navíc se k nim v Kalifornii chovají špatně a hanlivě jim říkají Okies. Statkáři využili chudé přistěhovalce a nabízeli více pracovních míst, než ve skutečnosti měli k dispozici, aby tak snížili mzdy. To všechno pak bylo důvodem, proč rodiny jako Joadovi nedosáhly svého cíle a rostl v nich vztek a smutek.

Poprvé se v textu knihy objeví citace titulu na konci 25. kapitoly: *"...and in the eyes of the hungry there is a growing wrath. In the souls of the people the grapes of wrath are filling and growing heavy, growing heavy for the vintage."*²⁹

Předchozí kapitola popisuje, jak obchodníci vyhazují dobré jídlo, protože ho nemohou prodat, a otráví ho jen proto, aby se ostatní nenajedli zadarmo. Lidé, kteří nemají na jídlo, se na to musí dívat a nemohou proti tomu nic dělat. Hladoví lidé mají jediný cíl, a to jíst. Jsou tu ti, kteří jim v tom zabraňují, a v hladových pak roste vztek. Ostatní obyvatelé se jich začínají bát.

"They splashed out through the water, to the towns, to the country stores, to the relief offices, to beg for food, to cringe and beg for food, to beg for relief, to try to steal, to lie. And under the begging, and under the cringing, a hopeless anger began to smolder. And in the little towns pity for the sodden

---

²⁹ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

men changed to anger, and anger at the hungry people changed to fear of them." ³⁰

Kniha i píseň mají kromě části verše, jenž byl použit jako titul, další společný rys: veršem *"I have seen Him in the watchfires of a hundred circling camps"* chce autorka říci, že Bůh je všude, a v knize se objevuje podobné tvrzení:

"Then I'll be all aroun' in the dark. I'll be ever'where-whenever you look. Wherever they's a fight so hungry people can eat, I'll be there. Wherever they's a cop beatin' up a guy, I'll be there. If Casy knowed, why, I'll be in the way guys yell when they're mad an' - I'll be in the way kids laugh when they're hungry an' they know supper's ready. An' when our folks eat the stuff they raise an' live in the houses they build - why, I'll be there." ³¹

5.3 Témata románu

V tomto díle najdeme několik zcela odlišných témat, do jejichž hloubky se nyní pokusíme nahlédnout. Tři stěžejní témata v románu představují svobodná vůle, proti níž se staví životní nutnost, dále svatost každého člověka a nakonec vznešenost všech lidí.

Hlavním tématem je svobodná vůle v protikladu k životní nutnosti. Jedná se o činy, jež postavy románu musejí vykonat, aniž by si to samy přály, většinou proto, že nemají jinou možnost. Dokladem tohoto tvrzení je zcela jistě máma, která spálila své staré suvenýry před odjezdem rodiny do Kalifornie. Nechtěla to udělat, ale věděla, že musí, jelikož neměli dost místa. Dalším příkladem může být oběť Jima Casyho pro Toma, když vzal při incidentu s policejními důstojníky celou vinu na sebe.

Dalším důležitým tématem tohoto díla je svatost každého člověka. Casy strávil hodně času přemýšlením a začal věřit, že každá osoba je svatá

³⁰ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

³¹ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

a že nepotřebuje být o tom poučována. Došel k názoru, že duše každého člověka pochází z nadduše a že se k ní po smrti vrací.

Celé dílo je také protkáno motivem vznešenosti každého člověka; tento motiv je opakovaně zdůrazňován. Cesta do Kalifornie byla zprvu pouze rodinnou záležitostí, poté se k rodině přidává Jim Casy a následně i Wilsonovi. Později, když ztratí několik členů rodiny a přijedou do kempu, máma rozdává trochu jídla hladovým dětem, i když její vlastní rodina má sotva dostatek. Během povodně, popisované v posledních kapitolách, se z rodin Joadových a Wainwrightových stává prakticky rodina jedna. Nejenže dva z jejich členů vstupují do svazku manželského, ale drsné podmínky upevňují vzájemné vztahy.

Jedním z dalších témat románu *Hrozny hněvu* jsou i předsudky finančně zajištěných Kalifornanů vůči přistěhovalcům. Steinbeck rozvíjí čtyři příklady předsudku:

1. člověk, jehož děti zemřou hlady
2. Tom a otec u řeky
3. kalifornský policejní důstojník a
4. historie Kalifornanů

Na své cestě Joadovi potkali lidi, kteří již v Kalifornii byli a byli právě na cestě zpátky. Jedním z nich byl právě člověk, jehož děti zemřely hlady, protože mzdy byly příliš nízké a práce bylo málo na to, aby byl schopen své děti nakrmit. Jeho příběh bolesti a zoufalství je obrazem nelidského zacházení kalifornských statkářů s chudými přistěhovalci.

Později Joadovi zastaví u řeky, kde se Tom s otcem jdou vykoupat. Potkají tu dva lidi, kteří se k nim přidají. Záhy se Joadovic chlapi dozví, že ti dva se právě vrací z Kalifornie. Vyprávějí jim o tamních podmínkách a nejistotě a hlavně o zaujatosti vůči přistěhovalcům, o tom, jak je hanlivě nazývali Okies. Slovo samo o sobě je neutrální, ale že „to dělá jenom ten způsob, jak voní to říkají.“ Varovali je, že v Kalifornii není práce, ale Joadovi na to nebrali ohledy. Mezitím, když se Tom a jeho otec koupali u stanu, kde byly Joadovy ženy, se objevil policejní důstojník a velmi hrubým způsobem jim nařídil, aby se sbalili a co nejdříve odjeli. Rozhořčená máma se obhroublosti důstojníka ubránila, ten jim však

stačil říci, že rodina není vítána, neboť „oni nepotřebují, aby se jim tam usadili nějaký zatracený Okiové“. Policejní důstojník, který přísahal, že bude chránit spravedlnost a veřejné dobro, by Joadovy a jim podobné raději viděl zmizet z povrchu zemského, než na cestě do Kalifornie.

Devatenáctá kapitola se zabývá zejména historií Kalifornie a jejím osídlováním Američany. Američané tuto půdu ukradli Mexičanům, střežili ji a bojovali o ni. O několik generací později v hlídání – stejně jako předtím Mexičané – polevili, a když přicházela vlna divokých a hladových Okiů, dostali strach a projevovali vůči nim nenávist. O přistěhovalcích si mysleli totéž, co Mexičané o jejich předcích, kteří jim zabírali půdu. Kalifornané začali být vůči přistěhovalcům zaujatí. Chtěli vlnu imigrace zastavit, jak jen to šlo – legálně i nelegálně.

*“We don’t want none of you settlin’ down here. ... Well, you ain’t in your country now. You’re in California, an’ we don’t want you goddamn Okies settlin’ down.”*³²

Zabití Jima Casyho dosti názorně ilustruje krutost starousedlíků vůči přistěhovalcům. Jim Casy se snažil prosazovat spravedlnost a lidské zacházení s přistěhovalci, a tím pro Kaliforněany představoval veliké nebezpečí. Bojoval za zvednutí mezd, protože z těch stávajících lidé nemohli uživit ani sebe, natožpak své rodiny. Představoval nebezpečného vůdce a organizátora vzpour, a proto musel být odstraněn.

Přistěhovalci nepřišli do Kalifornie proto, aby ukradli obyvatelům jejich půdu – přišli pro sebe a své rodiny hledat lepší budoucnost. Přesto se setkali s nenávistí a mnoha předsudky tamních obyvatel, stejně jako milióny jiných v obdobné situaci na celém světě.

Posun pozornosti od jednotlivce ke společnosti by mohl být považován za další z témat Steinbeckova díla. Člověk, který přišel o půdu, se rozhodne odjet s rodinou na západ, a cestou potká dalšího zemědělce s podobným osudem. Najednou už se nejedná jen o problém jednotlivce, ale o společnosti. Začíná se vytvářet společenství stejně postižených, kteří se starají nejen o sebe, ale i o jiné v nesnázích. Tento zájem lze z hlavních postav vidět u mámy Joadové, Toma a Růže Sáranské.

³² J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

Máminou hlavní starostí je zpočátku její rodina. Chce ji udržet pohromadě a dělá vše proto, aby toho dosáhla. Z nejrůznějších důvodů však jeden po druhém členové Joadovy rodiny odcházejí, což vede k pomalému, ale neodvratitelnému rozpadu klanu. Jako první opustí rodinu Noah, pak umře dědeček a po něm babička. Connie se rozloučí s Růží Sáronskou, mladý Tom musí odejít, protože se znovu dostal do potíží, a konečně Al se zamiluje a začne žít v rodině své nastávající. Máma se s každou ztrátou snaží vyrovnat, jak nejlépe to jen dokáže. Čím dále postupujeme v příběhu, tím více se mámina péče soustřeďuje mimo rodinu. Cítí potřebu podělit se s ostatními rodinami o to, co má její rodina. Na začátku viděla hlavně potřeby své vlastní rodiny a ke konci chápe i potřeby ostatních.

Mladý Tom na počátku příběhu jedná velmi sobecky. Právě ho po čtyřech letech pustili z vězení. Chce si naplno užívat života a být se svou rodinou. Cestou domů potká bývalého kazatele Jima Casyho a čím déle ho poslouchá a seznamuje se s jeho pohledem na život, tím více se přestává soustřeďovat výhradně na sebe a své potřeby. Začíná si všímat kritické situace zneužitých farmářů. Uvědomuje si, že aby přistěhovalci přežili, musí se sjednotit. Ví, že pouze sjednocení mohou vyhrát a dosáhnout svého cíle. Když je Jim Casy zabit, Tom přebírá vedení nad „jeho“ lidmi a postupuje přesně tak, jak ho Jim učil, s vírou, že žádný člověk neuspěje sám a že duše každého člověka je pouze částí jiné a větší.

Růže Sáronská se od začátku soustředí jen na sebe a nevidí problémy a nesnáze ostatních lidí. Je poprvé v životě těhotná a je velmi zamilovaná do svého manžela, takže její malý svět je úplný. Ustavičně rozmarně vyžaduje výživnou stravu, aby dítě, které nosí pod srdcem, bylo zdravé. Je neustále znepokojená tím, co dělá ona sama nebo co dělají ostatní, aby jejímu dítěti neublížili. Je natolik zaslepena jen sebou a svým očekávaným mateřstvím, že si ani neuvědomuje, že se její rodina rozpadá. Celým románem se proplakává a její dítě se nakonec narodí mrtvé. Smrt dítěte ji zcela změní. V závěru románu kojí umírajícího muže a učí se soužití s lidmi tím, že své mléko dává někomu, kdo ho potřebuje. Zde vidíme posun postavy z roviny jednotlivce do roviny společenské.

Joadova rodina se zdá být v rozkladu, ale ve skutečnosti se její členové začleňují do jiné a větší rodiny – rodiny všech lidí.

5.4 Biblické odkazy a náboženství

Steinbeck ve svém románu *Hrozny hněvu* odkazuje k Bibli mimo jiné i postavou, která je inspirována Ježíšem Kristem. Postava Jima Casyho má nejenom stejné iniciály, ale v průběhu románu se stane mluvčím, zprostředkovatelem, organizátorem a především v mučedníkem v závěru.

V úvodu románu Jim Casy tvrdí, že už není kazatelem. Nicméně jeho řečnický talent vyjde najevo, když vysvětluje Tomovi své myšlenky a nápady. Casy například tvrdí, že existuje jen jedna duše a všichni jsou její součástí, čímž bezprostředně naznačuje své budoucí rozhodnutí spojit se s ostatními přistěhovaleckými dělníky. Casy je příčinou Tomovy přeměny v člověka sebestředného, který myslí na druhé a chce jim pomáhat. Casy také využívá svých vynikajících organizačních schopností, když sjednocuje některé ze svých společníků, a ti pak diskutují o změnách, které je třeba učinit. V této scéně začnou zástupci šerifa muže pronásledovat a Casy zvolá:

*"You don't know what you're doing. You're helpin' to starve children."*³³

Casy je zabit při zvěstování toho, v co věří, a stane se mučedníkem v očích všech přistěhovaleckých dělníků.

Casyho symbolickou smrt lze snadno předvídat. V jednu chvíli zachází tak daleko, že říká Tomovi, že „se stane něco, co změní celou zemi“
*"Not no one knows 'bout it yet, but they will."*³⁴

Steinbeck zcela evidentně stvořil tuto Bibli inspirovanou postavu s jistým cílem – zasít mezi přistěhovalce myšlenku jednoty.

V *Hroznech hněvu* vykresluje Steinbeck náboženství několika různými způsoby. Zobrazuje fanatickou ženu, která upozorňuje Růži na hříchy, vytváří analogii postav Ježíše Krista a Jima Casyho, používá

³³ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

³⁴ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

symboliku v průběhu celého románu. Někteří jsou zbožní a laskaví, jiní horlivě odsuzují každého, kdo by odporoval nebo se stavěl proti jejich vlastnímu názoru.

Žena, která Růži vypráví o hříšných skutcích, představuje ztělesnění náboženské horlivosti. Vnucuje své ideály druhým a upozorňuje na hříchy lidí, kteří s ní bydlí v táboře. Steinbeck popisuje takové lidi jako zlou odchylku, která narušuje jinak poklidný život ve vládním táboře. Žena řekla Růži Sáronské, že kvůli tanci v objetí a dalším radovánkám se jí dítě narodí mrtvé. Naneštěstí se tak stalo, ale ne nezbytně následkem Růžina jednání. Žena jí však vštípila myšlenku, že je to její vina, že dítě nepřežilo.

*"The brown woman's voice was rising in intensity. 'I seen it. Girl a-carryin' a little one, jes like you. An' she play-acted, an' she hug-danced. And' - she grew bleak and ominous - 'she thinned and she skinnied out, an' - she dropped that baby, dead.'"*³⁵

Činy Jima Casyho jsou velmi podobné činům Ježíše Krista. Mnoho skutků, zkoušek a utrpení Jima Casyho spolu s iniciály J. C. je podobných těm, jež provázely Ježíše. Pro mnoho lidí představuje spásu. Například když si nemocná a umírající Sairy Wilsonová přeje, aby za ní přišel do stanu. Chce, aby se za ni Jim pomodlil i přesto, že už dávno kazatelem není. Když to Casy udělá, Sairy se cítí mnohem klidnější.

*"I ast you to come to say a prayer.' 'I ain't a preacher. My prayers ain't no good.' 'I was there when the ol' man died. You said one then.' 'It wasn't no prayer.' 'It was a good prayer. I want you should say one for me.' 'I don't know what to say.' 'Then say one to yourself. Don't use no words to it. That'd be awright.' ... The preacher bowed his head. She watched him apprehensively. And when he raised his head again she looked relieved. ... 'That's what I needed. Somebody close enough - to pray.'"*³⁶

Stejně jako Ježíš se i Casy obětoval pro lidi, které vedl. Hlavně se obětoval pro Toma a Joadovy, když na sebe vzal celou vinu při rvačce s ochránci zákona. Jim Casy představuje prototyp vážené osoby, navzdory tomu, že se zřekl kazatelství.

³⁵ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

³⁶ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

*"Somebody got to take the blame. ... I knocked out your man there. ... It was me, all right. You got smart with the wrong fella. ... I'll go 'thout no trouble."*³⁷

Jedním z míst románu, kde lze rozpoznat užití symbolu, je část, kdy na cestě do Kalifornie Tom spatří hada. Již dříve je v románu vyjádřeno, že Kalifornie představuje pro Joadovy místo velkého bohatství, svobody a prosperity. Je pro ně takřikajíc rajskou zahradou. Rajská zahrada měla svého hada, který nabídl Adamovi a Evě. Bůh se rozhněval a vyhnal je z ráje. Kalifornie je zakázaná cizincům a přistěhovalcům. Okiové sem nesmí. Had na cestě symbolizuje budoucí hříchy a utrpení, které rodina zažije v Kalifornii.

5.5 Chudoba versus bohatství - dobro versus zlo

Jedním z ironických vyjádření ve Steinbeckově románu *Hrozný hněvu* je výrok mámy Joad: *"If your in trouble or hurt or need – go to poor people. They're the only ones that'll help - the only ones."*³⁸ Ironie spočívá v tom, že když něco potřebujete, musíte se obrátit na lidi, kteří nemají vůbec nic.

Není těžké nalézt v tomto díle příklady výše uvedeného tvrzení. První z nich se odehrává v motorestu v kapitole patnácté, kdy majitel restaurace spolu s číšnicí prodají rodině chleba za nižší cenu spolu s bonbónem v ceně „dva za penci“, ačkoli ve skutečnosti stojí jeden bonbón pěticent. Nikdo z nich – ani číšnice, ani řidič kamiónu, stejně tak ani majitel restaurace – není bohatý, ale přesto jsou všichni štědří.

*"God Almighty, Mae, give 'em bread.' 'We'll run out 'fore the bread truck comes.' Run out, then, goddamnit."*³⁹

"Is them penny candy, ma'am?" 'Which ones?' 'Them, the stripy ones.' 'Oh - them. Well, no - them's two for a penny.' ... Big Bill wheeled back. 'Them

³⁷ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

³⁸ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

³⁹ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

wasn't two-for-a-cent candy.' 'What's that to you?,' Mae said fiercely. 'Them was nickel a piece candy.', said Bill."⁴⁰

"Mae called, 'Hey! Wait a minute. You got change.' 'You go to hell,' said Bill, and the screen door slammed."⁴¹

Dále, v sedmnácté kapitole, prodává zaměstnanec ve skládce automobilů Tomovi a Alovi věci za sníženou cenu. Máma je také dobrým příkladem štědrosti. Joadovi jsou chudí, ale přesto dávají i to málo, co mají, dětem, které to potřebují. Zůstávají spolu s Wilsonovými i v době, když je ti dva jen zdržují na další cestě. Také v kapitole šestadvacáté je pracovník v podnikové prodejně nakonec štědrý. Zprvu se brání a nechce riskovat svou práci kvůli cukru za deset centů, ale pak si to rozmyslí a půjčí mámě zmiňovaný obnos na to, aby si koupila cukr do kávy.

"You let me have some sugar an' I'll bring the slip in later. 'I can't do it. That's the rule. I can't. I'd get in trouble. I'd get canned.' ... He looked pleadingly at her. And then his face lost its fear. He took ten cents from his pocket and rang it up in the cash register."⁴²

Tyto projevy štědrosti jsou následně dány do kontrastu s tím, jak se bohatí lidé snaží využít přistěhovalce. V kapitole sedmé se dozvídáme, jak se prodavači aut snaží okrást lidi tím, že jim prodávají ojeté vozy, které už jsou ve skutečnosti vraky, za přemrštěné ceny.

"Get 'em rolling. Get 'em out in a jalopy. Sock it to 'em! They took our time. ... Watch the woman's face. If the woman likes it we can screw the old man. ... People are nice, mostly. They hate to put you out. Make 'em put you out, an' then sock it to 'em. ... We ain't sellin' cars - rolling junks."⁴³

Prodavači používají levné triky, aby zamaskovali problémy a poruchy, které auta evidentně mají, jako například sypání prachu do převodovky pro snížení hlučnosti. Využívají toho, že se farmáři nevyznají ani v autech, ani v úrocích. Když farmáři musejí odejít a nemohou si všechny své věci vzít s sebou, jsou nuceni k tomu, aby vše rozprodali za co nejnižší cenu. Kapitoly číslo 19, 21 a 25 jsou stěžejními kapitolami tohoto

⁴⁰ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

⁴¹ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

⁴² J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

⁴³ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

díla. Je v nich popsáno, jak velkostatkáři podvádějí přistěhovalce a menší vlastníky půdy a jak tímto způsobem dosahují co největšího zisku. Zdůrazňují, jak snižují dělníkům platy a najímají si strážce, jež mají zastavit organizování zaměstnanců.

"When there was work for a man, ten men fought for it - fought with a low wage. If that fella'll work for thirty cents, I'll work for twenty-five. If he'll take twenty-five, I'll do it for twenty. No, me, I'm hungry. I'll work for fifteen. I'll work for food. The kids. You ought to see them. Me. I'll work for a little piece of meat."

*"The local people whipped themselves into a mold of cruelty. Then they formed units, squads, and armed them - armed them with clubs, with gas, with guns."*⁴⁴

Velkostatkáři snižovali platy, protože věděli, že lidé umírají hlady a jsou ochotni pracovat za jakoukoliv mzdu, udržovali vysoké ceny tak, spalovali či vyhazovali všechnen přebytek.

*"The people come with nets to fish for potatoes in the river, and the guards hold them back; they come in rattling cars to get the dumped oranges, but the kerosene is sprayed."*⁴⁵

V celém díle se projevy dobročinnosti, vykonané chudými, stavějí do protikladu k hamižnosti bohatých. Lakota bohatých je zlo, které ničí duše i životy chudých. Naopak dobrota a štědrost chudších i chudých dávají lidem naději a pomáhají přežít do dalšího dne.

Na začátku románu je zlo prezentováno jako bohatí majitelé bank a velkostatků. Steinbeck obchodní společnosti a banky nazývá nestvůrami.

*"If a bank or a finance company owned the land, the owner man said, the Bank - or the Company - needs - wants - insists - must have - as though the Bank or the Company were a monster, with thought and feeling, which had ensnared them. ... A bank isn't like a man. Or an owner with fifty thousand acres, he isn't like a man either. That's the monster. ... The bank, the monster owns it. You'll have to go."*⁴⁶

⁴⁴ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

⁴⁵ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

⁴⁶ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

*"Some of the owner men were kind because they hated what they had to do, and some of them were angry because they hated to be cruel, and some of them were cold because they had long ago found that one could not be an owner unless one were cold."*⁴⁷

Za zlé v očích dělníků jsou považovány také traktory a vše, co ničí nájemcům půdu a tím i jejich naděje na slušný život. „Nestvůry“ vyháněly farmáře z jejich domovů a braly jim půdu, která pro ně znamenala živobytí. Traktory byly nástrojem bank a obchodních společností.

*"Snub-nosed monsters, raising the dust and sticking their snouts into it, straight down the country, across the country, through fences, through dooryards, in and out of gullies in straight lines."*⁴⁸

Štědrost, ale i schopnost obětovat se pro druhé představuje dobro v lidských vztazích. Dá se říct, že se v tomto románu spolu štědrost a oběť v určitých bodech prolínají. Číšnice i majitel obchodu jsou ochotni obětovat zisk, když za sníženou cenu prodají Joadovým celý bočník. Číšnice štědře prodá drahé sladkosti za výrazně méně peněz, čímž riskuje, že rozdíl pak bude muset doplatit, takže nepřímo obětuje své peníze. Prodavač v obchodě, kde máma nakupuje, obětuje deset centů, aby si máma mohla koupit cukr. Riskuje tím i své zaměstnání, pokud by ho přistihli.

Obětavost a štědrost patří ke křesťanským ctnostem a jsou cestou ke spasení, sobectví a lakota vedou k zatracení.

5.6 Tom Joad - hlavní postava románu

Zpočátku se nám může zdát, že Jim Casy je představitelem Steinbeckových filozofických názorů, ale hlavním nositelem jeho myšlenek a hlavní postavou románu je nedokonalý, ale o to lidštější Tom Joad. Ze všech postav románu se právě on nejvíce změní k lepšímu. Tom se zdokonalil pomocí svých zážitků, zkušeností, intuice a Casyho učení, a

⁴⁷ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

⁴⁸ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

začal se více soustředit na ostatní kolem sebe. Tehdy přestává myslet na sebe a začne přemýšlet o druhých.

Tom bývá často soucitný, ale také se rychle rozčílí a rozzlobí. Tom ztělesňuje jeden z hlavních filozofických proudů románu, totiž pragmatismus. Naprosto nezávislý je tak pravým opakem idealistického a hovorného Jima Casyho. Zatímco Casy je hlavně pozorovatelem a komentátorem, Tom jedná a jeho jednání jsou řízena podvědomím a intuicí. Tom se stará spíše o praktickou část svého života, než o morální nebo ideologické poměry a okolnosti, jež ho obklopují. Takto začíná protichůdný vývoj obou postav – Toma i Casyho. Z Casyho pozorovatele se stane muž činu, když se obětuje pro Toma v incidentu s policejními důstojníky. Tomova sociální role se bude ubírat zcela opačným směrem. Přestane reagovat a jednat a tím do sebe vstřebá Casyho učení. Aktivně se začne chovat ve chvíli, když slíbí, že dokončí to, co začal Casy.

*"Then I'll be all aroun' in the dark. I'll be ever'where-whenever you look. Wherever they's a fight so hungry people can eat, I'll be there. Wherever they's a cop beatin' up a guy, I'll be there. If Casy knowed, why, I'll be in the way guys yell when they're mad an' – I'll be in the way kids laugh when they're hungry an' they know supper's ready. An' when our folks eat the stuff they raise an' live in the houses they build – why, I'll be there."*⁴⁹

5.7 Máma - vůdce a opora rodiny Joadových

Citovou i fyzickou oporou celé rodiny je máma Joad, která za svou hlavní povinnost považuje blahobyt rodiny. Dává všem v rodině jídlo, zříká se svého pohodlí, léčí členy rodiny a všemožně je podporuje. Snaží se své starosti a bolest potlačit hluboko v sobě, protože nechce zatěžovat rodinu. Kromě toho od ní všichni očekávají dobrou náladu a smích, takže se snaží udělat legraci i z malých, na první pohled bezvýznamných věcí. Tím nejdůležitějším pro ni je, že právě její síla a klid, které ona sama nachází v

⁴⁹ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

lásce, drží rodinu pohromadě. Je jakýmsi ztělesněním Casyho představy o lásce a má stejný cit pro morálku jako její syn Tom. Přestože je pro ni vlastní rodina nejdůležitější, je první osobou, která se začne starat i o druhé.

*"She don't forget nobody."*⁵⁰

Během cesty do Kalifornie se mámina role v rodině stává čím dál významnější. Krize, již rodina prochází, ji může velice snadno rozdělit, a máma tak v dané chvíli bere na sebe roli vůdce. Jakmile někdo na její rodinu jakýmkoli způsobem zaútočí, ujímá se role hlavy rodiny místo otce. Když Tom navrhne, aby se rodina rozdělila, vyhrožuje mu heverem. Postaví se policejnímu důstojníkovi, který rodině hrubým, nevybíravým způsobem nařídí, aby odešla.

*"Go ahead. Scarin' women. I'm thankful the men folks ain't here. They'd tear ya to pieces. In my country you watch your tongue."*⁵¹

I táta musí v jednom okamžiku uznat její význačné postavení.

*"Seems like times is changed. Time was when a man said what we'd do. Seems like women is tellin' now. Seems like it's purty near time to get out a stick."*⁵²

Po celou dobu poskytuje máma ve vůdčí roli svému manželovi záminku pro to, aby nepropadal pasivitě.

*"Take a man, he can get worried an' worried, an' it eats out his liver, an' purty soon he'll jus lay down and die with his heart et out. But if you can take an' make 'im mad, why, he'll be awright."*⁵³

Motivuje ostatní, aby neustrnuli, dává jim sílu, aby začali přemýšlet o budoucnosti. Zatímco ostatní ztrácejí sílu a motivaci, je silná a v poslední chvíli vždycky všechno zachrání. Pokaždé vycítí, kdy a jak říci určitou věc tak, aby rodinu povzbudila k činnosti.

⁵⁰ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

⁵¹ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

⁵² J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

⁵³ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

"You got to talk it out. Now don't none of you get up till we figger somepin out. One day' more grease an' two days' flour, an' ten potatoes. You set here an' get busy. ... You ain't got the right to get discouraged. This here fabmly's goin' under. You jus' ain't got the right. ..." ⁵⁴

Být vůdcem rodiny ale není máminým přáním. Své poslání vidí v péči a ochraně rodiny a jejím hlavním přáním je zachovat rodinu pohromadě. Velmi touží po tom dorazit někam, kde budou v bezpečí a získají zázemí.

5.8 Jim Casy - symbol náboženství a filozofie

Jim Casy je kazatel, který zanechal duchovní činnosti a snaží se najít svůj vlastní názor na Boha, ctnosti a hřích. Když se čtenáři poprvé setkají s Jimem Casym, bojuje s významem těchto pojmů, ale pak je začne zúženě aplikovat na Emersonovu interpretaci nadduše: všechny duše jsou součástí jedné veliké a ta je *"Holy Sperit ... the human sperit."* Být součástí této veliké nadduše znamená milovat lidi takové, jací jsou.

"There ain't no sin and there ain't no virtue. There's just stuff people do. It's all part of the same thing."

Casyho snahou je sjednotit lidi v jeden velký celek, v jednu velkou rodinu – ve smyslu spojení všech duší v jednu nadduši. Zastává názor, že skupina lidí je silnější než jednotlivec sám. K pravdě dospěl, když se ocitl ve vězení, protože se obětoval za Toma. I ze zlého lze těžit a právě to nám Steinbeck ukazuje v situaci, když nevinný Casy, zavřený ve vězení, přišel na správný způsob, jak dosáhnout spravedlnosti pro lidi, kteří nic nemají.

"One fella started yellin', an' nothin' happened. He yelled his head off. Trusty come along an' looked in an' went on. Then another fella yelled. Well, sir, then we all got yellin'. And we all got on the same tone, an' I tell ya, it jus' seemed like that tank bulged an' give and swelled up. By God!"

---

⁵⁴ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

*Then somepin happened! They come a-runnin', and they give us some other stuff to eat - give it to us. Ya see?"*⁵⁵

Věděl, že tyto jeho myšlenky nebudou přijaty, a tak zanechal kázání, ale pořád zůstává řečníkem a učitelem. O své názory se dělí především s Tomem, který je sice netrpělivý, ale ochotný poslouchat.

Casy je často přirovnáván k Ježíši Kristu. Dokládají to jednak jejich totožné iniciály (Jesus Christ – Jim Casy), ale i fakt, že Casy se stejně jako Ježíš toulá pustinou. Jedná podobně jako Ježíš, když se pro Toma obětuje, a poprvé už není pouhým pozorovatelem, ale začne své myšlenky a názory sdělovat ostatním. Když umírá mučednickou smrtí, parafrázuje poslední Kristova slova:

*"You don' know what you're a-doin'."*⁵⁶

Casyho učení nezemřelo s ním. Tom chce v jeho plánu, jak dosáhnout spravedlnosti ve společnosti, pokračovat. Hodně se od Casyho naučil a konečně pochopil i jeho filozofii, kterou vysvětluje mámě, když se po jeho smrti schovává.

*"But I know now a fella ain't no good alone. ... An' then this here Preacher says two get a better reward for their work. ... An' I been wonderin' if all our folks got together an' yelled, like them fellas yelled, only a few of 'em at the Hooper ranch - ... Well, maybe like Casy says, a fella ain't got a soul of his own, but on'y a piece of a big one - an' then - ... God, I'm talkin' like Casy."*⁵⁷

---

⁵⁵ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

⁵⁶ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

⁵⁷ J.Steinbeck: „Grapes of Wrath“, E.L.K., Prague, 1941

6. Na východ od ráje

6.1 Biblické pozadí románu a symbolika

Příběhy, které se objevují v Genesis, první knize Starého zákona, především motiv Adama a Evy a jejich synů Kaina a Ábela, jsou východiskem Steinbeckova románu *Na východ od ráje*, v němž autor především zkoumá problém dobra a zla v lidském životě.

Kniha Genesis začíná příběhem o stvoření světa. Poté, co za šest dní stvořil svět, Bůh vyřkl svůj záměr stvořit bytost k obrazu svému, a stvořil z prachu člověka a dal mu jméno Adam. Poté Bůh z Adamova žebra stvořil ženu a Adam jí dal jméno Eva. Adam s Evou obývali idylické místo rajskou zahradu. Bůh jim ale zakázal jíst ze stromu poznání dobra a zla, který v zahradě rostl.

Jednoho dne přišel k Evě Satan v podobě lstivého hada. Přesvědčil ji, aby jedla ze stromu poznání dobra a zla a ujistil ji, že se jí nestane nic zlého. Eva ze stromu utrhla jablko a podělila se o něj s Adamem. Oba byli najednou plni studu a výčitek. Když se Bůh dozvěděl o tom, že neuposlechli jeho zákazu, udělil jim trest. Evě bolestivý porod a podřízení se manželově vůli; Adamovi pak, aby jídlo získával ze země jedině těžkou prací. Poté je Bůh vykázal z ráje.

Když byli vyhnáni z ráje a posláni do světa, porodila Eva Adamovi dva syny, Kaina a Ábela. Kain se stal zemědělcem a Ábel pastýřem. Jednoho dne přinesli oba bratři oběť Bohu. Kain mu nabídl zrní ze svých polí, kdežto Ábel přinesl nejvypasenější zvíře ze svých stád. Z neznámého důvodu si Bůh oblíbil Ábelův dar více než Kainův. Kain pak ze žárlivosti svého bratra Ábela zabil. Když si Bůh všiml, že Ábel je nezvěstný, zeptal se Kaina, kde je jeho bratr. Kain mu odpověděl: „Jsem snad bratrův opatrovník?“ Bůh si uvědomil, že Ábel je mrtvý a potrestal Kaina vyhnanstvím. Když Kain namítl, že je trest příliš krutý a že jeho život je teď v ohrožení, Bůh jej označil znamením, jímž varoval ostatní, aby mu neubližovali a nezabíjeli ho, a jestliže to udělají, budou potrestáni. Nato Bůh poslal Kaina, aby bloudil v zemi Nod. Ta ležela na východ od ráje.

Steinbeck svůj příběh transponuje do souvislosti a rozvádí jej. Jak již bylo zmíněno, vychází z příběhu Adama a Evy, respektive Kaina a Ábela. Steinbeckův příběh se liší v tom, že představitelé Ábela (Adam a Aron) odcházejí z domova a nacházejí svůj ráj jinde. Adam našel svůj ráj v Salinas, ale ztratil ho poté, co vychoval druhou generaci, velmi podobnou té první. Autor příběh pozměnil, aby ukázal, že lidé v sobě mají jak dobré, tak zlé dispozice, a že oba tyto smíšené povahové sklony neustále člověka nutí k tomu, aby si mezi nimi vybral.

Kategorie dobra a zla je ilustrována vztahem mezi bratry, kteří jsou ve vzájemné opozici. Jindy je dobro i zlo součástí jednoho celku a neobejdou se bez vzájemné koexistence. Tato skutečnost je vyjádřena existencí kostela a nevěstince v jednom městě. Dále si můžeme všimnout, že Steinbeck zastává názor, že dobro může vycházet ze zla, nebo také že zlo může plodit dobro. Cathy, která je v románu zosobněním zla, svou přítomností dělá Adama čistějšího a neposkvřněnějšího, než byl. Oba pojmy jsou relativní. Caleb Trask je nejprve prezentován jako horší člověk než ostatní. Jeho vrozená podlost se liší od morálních hodnot jiných postav, jako jsou Charles nebo Cathy. Podlost spočívá v tom, že Cal si může vybrat mezi dobrem a zlem, a vybírá si to druhé. V románu *Na východ od ráje* je dobro spojováno s jednotlivými ponaučeními a morálkou. Jejich příklady můžeme najít v úplné sexuální abstinenci (například u Adama nebo Leeho) a ctnostmi jako jsou sebeúcta a šlechetnost (například u Caleba). Zlo je naopak realizováno skrze prostituci a vraždy, hrubost a šikanování, za něž je zodpovědná Cathy, ale také Charles nebo Caleb. Sex spojený s pohlavím a pohlavním chťičem a nemůže být tedy dobrý. Je považován za hřích a zlo.

Hlavní motivy knihy jsou založeny na dvou základních myšlenkách. První z nich se týká toho, jaký člověk je a jak žije svůj život. Tou druhou je možnost člověka si mezi dobrem a zlem vybrat. Steinbeckovo přesvědčení, že zlo není přenášeno z rodiče na dítě, potvrzují rozdílné povahy Kate a jejích synů. Aron a Caleb nejsou matce vůbec podobní, pokud jde o konání dobra a zla. Aron není schopen matčiny podlosti a nedostatku morálky. Caleb se pak od matky liší tím, že je zároveň dobrý i zlý. Cal je

důkazem, že člověk si svou cestu vybírá sám a ne vždy nutně podle svého původu.

Steinbeckova interpretace *timshelu*, slova, které v hebrejštině znamená *ty můžeš*, poukazuje na rozkol morálních hodnot v příběhu Kaina a Ábela. Dobro a zlo jsou rozděleny a každé představuje své vlastní morální postoje. Protože člověk je Kainovým potomkem, je mu přirozeně odpuštěno jakékoli porušení mravnosti.

Dalším symbolem v tomto díle je údolí Salinasu. Steinbeck začíná román popisem údolí, které je obklopeno přívětivými horami Gabilan na východě a temnými Santa Lucía na západě. Takto popsané hory symbolizují věčný boj dobra a zla a údolí mezi nimi pak zemi, kterou obývali Adam a Eva po vyhnání z ráje. Od té doby museli Adam a Eva žít ve světě, kde zlo a pokušení jsou stále přítomny. Stejně tak hlavní hrdinové románu *Na východ od ráje* musí v boji s dědictvím svých předků uplatnit svobodnou vůli.

Charlesova jizva představuje další symbol. Když se rozčílil při usilovném snažení přesunout ze své zahrady veliký balvan, páčidlem se řízl do čela a zůstala mu tam tmavá jizva. Tato jizva samozřejmě symbolizuje Kainovo znamení, jímž Bůh označil bratrovraha. Charles sám zdůrazňuje tuto symboliku, když píše Adamovi dopis:

*"I don't know why it bothers me. I got plenty other scars. It just seems like I was marked."*⁵⁸

Symbolika je nepochybná a potvrzuje podobnost vztahů mezi Kainem a Ábelem, Charlesem a Adamem a později i mezi Calebem a Aronem.

Příběh Kaina a Ábela se v jiné obměně odehrává nejen v rodině Trasků. Další paralely si můžeme všimnout u příslušníků rodiny Hamiltonových, když umře Tomova sestra Dessie. Tom nevědomky hraje v Dessiině smrti roli, když jí dává sůl. Obviňuje se z její smrti, ačkoli to myslel dobře a udělal jen nevinnou chybu. Ale na rozdíl od Kaina, který odmítá vzít na sebe zodpovědnost za Ábelovu smrt, Tom bere na sebe celou vinu, kterou odčiní extrémně, sebevraždou.

⁵⁸ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

6.2 Dobro a zlo

Hlavním tématem románu je boj mezi dobrem a zlem jak vnitřní u jednotlivých postav, tak i ve společnosti. Steinbeck zkoumá tento boj pomocí četných protikladů. Ve svém díle *Na východ od ráje* otevřeně předkládá svůj názor na problematiku dobra a zla. Věří, že je to opakující se příběh a snad jediný příběh v celé lidské historii.

"I believe that there is one story in the world, and only one, that has frightened and inspired us, so that we live in a Pearl White serial of continuing thought and wonder. Humans are caught – in their lives, in their thoughts, in their hungers and ambitions, in their avarice and cruelty, and in their kindness and generosity too – in a net of good and evil. I think this is the only story we have and that it occurs on all levels of feeling and intelligence. Virtue and vice were warp and woof of our first consciousness, and they will be the fabric of our last, and this despite any changes we may impose on field and river and mountain, on economy and manners. There is no other story. A man, after he has brushed off the dust and chips of his life, will have left only the hard, clean questions: Was it good or was it evil? Have I done well – or ill?"⁵⁹

Vypravěč říká, že když se na věc podívá z pohledu křesťana, každý člověk již od dob Adama a Evy svádí vnitřní boj mezi dobrem a zlem. Dále tvrdí, že jelikož je tento boj individuální, lidstvo se zatím nezměnilo k dobrému. Každý musí zápasit v obdobné situaci a vyřešit ji po svém.

Místo, kam Steinbeck umístil údolí, je symbolika skutečnosti, že člověk musí balancovat mezi světlem a tmou, dobrem a zlem.

"I remember that the Gabilan Mountains the east of the valley were light gay mountains full of sun and loveliness and a kind of invitation, so that you wanted to climb into their warm foothills almost as you want to climb into the lap of a beloved mother. They were beckoning mountains with a brown grass of love. The Santa Lucias stood up against the sky to the west and kept the valley from the open sea, and they were dark and brooding –

---

⁵⁹ John Steinbeck: „East of Eden“ Prologue, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

unfriendly and dangerous. I always found in myself a dread of west and a love of east."⁶⁰

Nejvýraznějším protikladem v prvních kapitolách románu je protiklad mezi rodinami Hamiltonů a Trasků. V Hamiltonově rodině existují kladné a láskyplné vztahy, kdežto rodina Cyruse Traska je spíše představitelkou rozpadu a rozvratu. Je to vidět i dále v románu, kdy Hamiltonovy děti žijí v lásce a Traskovy děti naopak v rodině plné svárů a nepřátelství. Toto nepřátelské prostředí je patrné hned na začátku, když se hodný a laskavý Adam neustále dostává do sporů s násilnickým a manipulujícím Charlesem.

"Samuel Hamilton delivered all his own children and tied the cords neatly, spanked the bottoms and cleaned up the mess. When his youngest was born with some small obstruction and began to turn black, Samuel put mouth against the baby's mouth and blew air in and sucked it out until the baby could take over for himself."

*"Baby Adam cried a good deal at the beginning of the wake, for the mourners, not knowing about the babies, had neglected to feed him. Cyrus son solved the problem. He dipped a rag in whisky and gave it to the baby to suck, and after three or dippings young Adam went to sleep."*⁶¹

Základem mnoha vztahů v románu *Na východ od ráje* je biblický příběh o Kainu a Ábelovi. Vztah Charlese a Adama reflektuje příběh biblických bratrů. Cyrus je zde obrazem Boha, který dává přednost Ábelovi (Adamovi) a sám také přiznává, že ho miluje víc než Kaina (Charlese).

*"This may be a bad thing to tell you, but it's true. I love you better."*⁶²

Charles daruje otci k narozeninám nůž, na který usilovně šetřil peníze; Adam, jenž si na otcovy narozeniny stěží vzpomněl, mu daruje štěně, které našel. Cyrus přijme Adamův dar s nepokrytě větší radostí. Charles si ze žárlivosti vybije svůj vztek přirozeně na Adamovi, ale na rozdíl od Kaina svého bratra nezabije.

⁶⁰ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

⁶¹ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

⁶² John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

Když Cyrus Trask zemře, zanechá po sobě pochybné dědictví, které by jeho rodinu mohlo pošpinit i po další generace. Toto dědictví je analogií dědičného hříchu. Adam a Eva byli stvořeni bez hříchu, ale poté, co porušili zákaz a jedli ze stromu poznání, je Bůh vykázal z ráje a jejich potomci se rodí s prvotním hříchem. V románu *Na východ od ráje* Cyrus nečestně vyhraje bohatství, které pak zanechá jako dědictví svým synům.

Adam a Charles žijí na farmě a ačkoli jsou si rovni, jsou rozdíly mezi nimi velmi zřetelné. Charles je velmi pragmatický a cynický, posedlý prací a ziskem. Naproti tomu Adam je idealistický, nezajímá ho finanční situace a touží poznat svět. Liší se také v názorech na dědictví, které jim otec zanechal. Charles věří, že Cyrus při získání svého bohatství jednal nečestně, kdežto Adam si tuto možnost nepřipouští.

"Look what he got to be. Stayed overnight in the White House. The Vice-President came to his funeral. Does that sound like a dishonest man? Come on, Charles."

"Now look! Don't go off half-cocked. There's such a thing as speculation. Lots of men struck it rich. He knew big men. Maybe he got in on a good thing. Think of the men who went to the gold rush in California and came back rich." ⁶³

Vypravěč tuto neshodu mezi bratry vysvětluje tak, že Charles otce miloval, zatímco Adam ne. Říká, že lidé jsou vždy podezřívaví a skeptičtí k těm, které milují. Steinbeck však této teorii oponuje naivní a slepou láskou Adama ke Cathy. Cathy, ztělesnění čistého zla, představuje jakousi absurdní podobu biblické Evy, která jako první na světě zhřešila, když jedla ze stromu poznání. Eva svedla Adama k hříchu, stejně jako Cathy přinesla zlo do Adamova světa. Nakonec mu porodila dva syny, kteří se stali obdobou biblických bratrů, Kaina a Ábela. Charles, na rozdíl od Adama, Cathy nevěří už od začátku – možná proto, že cítí, že jsou si oba podobní. Charles, a později také Lee, je jedinou postavou, která je schopna na Cathy zapůsobit do té míry, že Cathy začne mít z Charlese strach. Přestože Charles si je vědom toho, že Cathy je schopna manipulovat s lidmi, podlehne pokušení a dá se spíše na cestu zla než na cestu dobra.

⁶³ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

Druhá část románu začíná úvahou o moci jednotlivce, která nastiňuje další vývoj románu. V první části jsme viděli, že postavy mají možnost výběru mezi dobrem a zlem. Některé se vydají na cestu dobra, jiné zas na cestu zla. Nicméně zatím nebylo jasné, zda jsou postavy schopny si vybrat. Postavy Charlese a Adama se zdají být od narození předurčené k dobru. Podobně Steinbeck zachycuje i Cathy. Už od dětství se chová jako zlé monstrum. Avšak i navzdory těmto předurčením Steinbeck tvrdí, že na světě není nic cennějšího než „svobodně zkoumající mysl jednotlivce“. Tímto naznačuje, jaký význam má rozhodnutí jednotlivce. Tato schopnost je podobná biblickému pojmu *timshel*, jež se v románu objevuje.

Pohledný a moudrý Lee představuje protiklad ke Cathyině špatnosti. Je nejen inteligentní a vzdělaný, ale má i intuici, jež ho nutí nedůvěřovat Cathy. Lee Cathy znervózňuje, stejně jako Charles, protože vždy vycítí její úmysly. Protiklad Lee – Cathy rovněž můžeme interpretovat jako boj dobra a zla.

“Her eyes inspected him and her inspection could not penetrate the dark brown of his eyes. He made her uneasy. Cathy had always been able to shovel into the mind of any man and dig up his impulses and his desires. But Lee’s brain gave and repelled like rubber. ... Cathy looked after him and her eyebrows drew down in a scowl. She was not afraid of Lee, yet she was not comfortable with him either.”

“Since I’ve come here I find myself thinking of Chinese fairy tales my father told me. We Chinese have a well – developed demonology.’ ‘You think she is a demon?’ ‘Of course not. I hope I’m a little beyond such silliness. I don’t know what it is. You know, Mr. Hamilton, a servant develops an ability to taste the wind and judge the climate of the house he works in. And there’s a strangeness here. Maybe that’s what makes me remember my father’s demons.”⁶⁴

Dříve než dvojčatům dají jména, diskutují Adam, Lee a Samuel o biblickém příběhu Kaina a Ábela, jenž se vine celým dějem románu. Hovoří spolu také o boji mezi dobrem a zlem, který provází lidstvo od jeho

⁶⁴ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

počátků. Adam říká, že když poprvé četl příběh Kaina a Ábela, cítil vůči Bohu rozhořčení, protože bylo evidentní, že Bůh měl Ábela v oblibě více než Kaina. Adam si samozřejmě neuvědomuje podobu svého života s příběhem, o němž spolu diskutují. Sám ve své rodině zažíval otcovu autoritu a tak jako Bůh upřednostňoval Ábela, Adam dával přednost Aronovi, stejně jako Cyrus předtím jemu.

Jedním z nejdůležitějších okamžiků románu je situace, kdy Samuel přijde k Traskovým a Lee znovu zavede řeč na Bibli; tentokrát však na jediné slovo – *timshel*. Bůh Kainovi pověděl o síle překonat hřích a o moci svobodného výběru mezi dobrem a zlem. Steinbeck odmítá teorii o predestinaci ke zlu nebo k dobru. Nikdo není předem odsouzen k tomu, aby převzal hříchy svých rodičů, každý má svobodu výběru. Tuto teorii Steinbeck dokládá především na osudu Caleba, který je zpočátku přesvědčen, že zdědil zlou povahu své matky.

Posledním Samuelovým darem Adamovi je sdělení pravdy o Cathy. Když ji Adam v nevěstinci navštíví, jejich konverzace je přímým bojem mezi dobrem a zlem. Cathy tvrdí, že na světě existuje jen zlo, a jako důkaz mu předkládá fotografie ministrů při různých sexuálních praktikách.

*“Do you mean that in the whole world there’s only evil and folly?” “That’s exactly what I mean.” “I don’t believe it.” ... “Would you like me to prove it?”*⁶⁵

Ale Adam ji už prohlédl a nenechá se její zvráceností zastrašit. Myšlenka *timshelu* ho osvobozuje a najednou cítí, že už Cathy nepotřebuje. Cathy vycítí, že ztrácí nad Adamem kontrolu, a chce využít sexu, aby se ho zase zmocnila. Adam už ji nepokládá za krásnou ženu a myšlenka na milostný akt s ní se mu hnusí. Dokonce ani Cathyino tvrzení, že otcem dvojčat je Charles – motiv, který Steinbeck nechává otevřený – ho nijak nezmátne. Nakonec je Cathy ztrácí nad Adamem moc a ten odchází s klidným úsměvem na tváři.

“He laughed pleasantly. ... He smiled at her, a smile she had never seen. ... Smiling, he still gazed at her glass. ... Adam continued to smile at her. Her rage was rising beyond her control. ... He felt gloriously warm and safe,

⁶⁵ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mařana, Belgrade, 2001

better than he had for many years. ... He was enjoying what he saw in her. He liked to see her struggling. He felt good about punishing her, but he was also watchful. ... He turned slowly. He smiled at her as a man might smile at a memory."⁶⁶

Tato událost poukazuje na důležitý zvrat v románu, kdy se dobro, představované Adamem, poprvé beze strachu utká se zlem, které představuje Cathy, a vyhraje. Aby zlo mohlo působit, potřebuje dobro, což potvrzuje Charles potřebou mít Adama stále u sebe, a Cathy, která nad ním musí mít převahu. Dobro však může existovat samo o sobě, pkud je vedeno myšlenkou *timshelu*.

*"I didn't forget you. But now I can. Now I see you, I mean. You know, I guess it was Samuel said I'd never seen you, and it's true. I remember your face but I had never seen it. Now I can forget it. ... Her lips closed and straightened and her wide - set eyes narrowed with cruelty. ... Smiling, he still gazed at her face. Her anger came through her face. ... Adam continued to smile at her. Her rage was rising beyond her control. ... Her sense of power was loose and her vixen carefulness abandoned. ... She tried to force her will on him, and she saw that he was detached and free."*⁶⁷

Když se Traskova rodina vymaní z Cathyina vlivu, stává se mnohem silnější. Adam se probouzí k životu, koupí si auto, napíše Charlesovi dopis a snaží se být lepším otcem, než byl předtím. Nechce opakovat tutéž chybu jako jeho otec. Adamovo rozhodnutí vyhnout se stejným chybám je důkazem existence *timshelu*.

Adam však chybu stejně udělá, když vkládá všechny své naděje do Arona a přehlíží Calův potenciál. Není schopen vidět, že právě Caleb je tím, kdo je dostatečně silný, aby mohl přijmout skutečnost takovou, jaká je. Stejně jako si Cyrus oblíbil Adama, tak i on si oblíbil slabšího Arona, který jen hledá cestu k útěku ze skutečného světa. Jediný Lee si všimne Calovy schopnosti a říká Adamovi, že ho jeho syn možná jednoho dne překvapí.

⁶⁶ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

⁶⁷ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

Caleb splní svou roli Kaina, když přivede Arona do nevěstince, aby tam uviděl jejich matku. Cal ho ke Cathy přivedl proto, že chtěl svému bratrovi způsobit bolest, nikoli proto, aby mu pomohl vyrovnat se s minulostí rodiny. Cal si vybral zlo. Aron potom odejde do války, kde zahyne. Román *Na východ od ráje* však Aronovou smrtí nekončí. Poté, co Aron odjede, zbývá Calovi ještě čas, aby se rozhodl, kterým směrem se bude nabírat jeho život. Musí se rozhodnout, zda chce být dobrý a silný, nebo bude jako Cathy, jejíž geny v sobě poznává.

Jeho matka začíná být velmi podezřívavá. Její tělo, stejně jako její duši, začíná stravovat zlo. Její ruce jsou skoro zničeny artritidou, trpí nespavostí a bojí se světla. Všechno zlo, které kdy napáchala na jiných lidech jen pro potěšení, se jí nyní vrací, aby ji pomalu zničilo. Když si uvědomí, že ztratila všechnu kontrolu nad Calem i Adamem, uniká jedinou možnou cestou, volí sebevraždu.

Její stopa ve světě po ní zůstává. Zanechá všechn svůj majetek Aronovi, čímž pokračuje linie dědičného hříchu, který je v Traskově rodině stále přítomen. Cyrus, Charles i Cathy zanechali dědictví získané krádežemi, vydíráním, prostitucí a nakonec i vraždou. Adam jako jediný poskytne důkaz své dobroty, když své bohatství špatně investuje a přijde o něj – na rozdíl od Cathy nebo Cahrlese, kteří se jej snažili rozmnožit.

Dědictví je vždy rozděleno mezi dva dědice, ale tentokrát je symbolické břemeno dědičného hříchu vloženo jen na Aronova ramena, neboť jen on přijímá úděl dědičného hříchu a je zdrcen, když vidí Cathy. Cal je symbolicky od dědičného prokletí, které provázelo Traskovu rodinu po generace, osvobozen.

V posledních kapitolách Steinbeck dochází k náhlému zvratu, když Cal přijme myšlenku *timshelu* a Aron se přihlásí do armády. Lee a Abra sdílejí totožný názor, totiž že Aron utíkal do světa svých fantazií, aby se nemusel postavit čelem k morálním rozhodnutím a pokušení skutečného světa. Když se Lee dozví, že Aron je mrtev, nazve ho zbabělcem. Aronova smrt uzavírá příběh Kaina a Ábela a zanechává Cala plného pocitu viny. Lee Calebovi vysvětlí podstatu *timshelu* a popře teorii dědičnosti. Tím Calovi potvrdí, že nemusí nutně být zlý proto, že taková byla jeho matka.

Poskytuje Calovi osvobozující tvrzení, že možnost výběru mezi dobrem a zlem je v rukou člověka.

*"I hate her because I know why she went away. I know – because I've got her in me." 'You've got the other too. Listen to me! You wouldn't even be wondering if you didn't have it. Don't you dare take the lazy way. It's too easy to excuse yourself because of your ancestry. Don't let me catch you doing it! Now - look close at me so you will remember. Whatever you do, it will be you who do it - not your mother.'"*⁶⁸

Adamovo požehnání Calovi představuje pro oba vykoupení – Caleb nyní může začít nový a šťastnější život bez pocitu viny s Abrou a Adam odčiní všechnu bolest, kterou Calovi způsobil tím, že dával přednost Aronovi. Se smrtí Cathy a Arona zmizely extrémní projevy zla i dobra. Caleb má konečně možnost vyřešit svůj vnitřní konflikt, protože mu otec řekne důležité slovo – *timshel* – a znovu tak ukáže možnost svobodného výběru.

6.3 Cathy - představitelka zla

Catherine Ames je jednou z hlavních postav románu. Hned na začátku je představena jako monstrum a v průběhu celého díla to autor dokládá jejími špatnými vlastnostmi. Čím je starší, tím je moudřejší a více ukazuje monstrum a bestii, jež jsou v ní skryty. Ví o sobě, že je mocná a nezničitelná. Ovládá lidi kolem sebe a dohání je až k smrti.

"I believe there are monsters born in the world to human parents. ... And just as there are physical monsters, can there not be mental or psychic monsters born? The face and body may be perfect, but if a twisted gene or a malformed egg can produce physical monsters, may not the same process produce a malformed soul? ... As a child may be born without an arm, so one may be born without kindness or the potential of conscience. ... There

---

⁶⁸ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

was a time when a girl like Cathy would have been called possessed by the devil."⁶⁹

Cathy ukazuje své vlastnosti v průběhu celého příběhu a využívá jich k tomu, aby se lidé kolem ní cítili nepříjemně, ale ne tak, aby se jí stranili. Má velkou výhodu, že od narození měla nevinnou tvář, kterou se jí daří mnoho lidí obelstít: zlatavé vlasy, oříškové oči, malý nos a brada – krásný, srdcovitý obličej. Celé město si myslelo, že Cathy je nevinné dítě. Přesně to Cathy chtěla, když plánovala vraždu svých rodičů.

Později Cathy změnila své jméno na Kate a stane se – opět pomocí zločinu a své lstivosti – majitelkou nevěstince. Dalším důkazem Cathyiny špatnosti je, že sbírá důkazy o nekalostech všech důležitých lidí ve městě. Fotografuje je v kompromitujících situacích, a nakonec plánuje tyto fotografie poslat rodinám svých obětí i přesto, že k tomu nemá žádný důvod.

Když se dozví, že je těhotná, pokusí se o potrat. Postrádá mateřský cit a v domě, kde jí Adam dává všechnu svou lásku, je parazitem. Je neschopná komukoli věřit, a proto potřebuje kontrolovat všechno a všechny. Jediné, co ji dokáže přinutit alespoň na okamžik být upřímná, je alkohol. Jakmile se napije, je schopná odhalit všechny své záměry a úplně se otevřít, jako v případě pana Edwardse a Faye.

Cathy má vlastnosti monstra i divoké bestie.

*"Her head jerked up and her sharp teeth fastened on his hand across the back and up into the palm near the little finger ... her jaw was set and her head twisted and turned, mangling his hand the way a terrier worries a sack."*⁷⁰

Její zuby se zaryly do ruky člověka, který se jí jen snažil pomoci. Zuby mu rvala kůži a trhala hlavou jako pes.

*"Do you think I want to be a human? Look at those pictures! I'd rather be an animal than a human."*⁷¹

Sama potvrzuje, že by raději byla zvířetem než člověkem, což potvrzuje i její chování.

⁶⁹ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

⁷⁰ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

⁷¹ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

*"Uncontrolled hatred shone in Kate's eyes. She screamed a long and shrill animal screech."*⁷²

Steinbeck pomocí postavy Cathy vyvolává napětí. Nikdy nevíme, co udělá nebo co si myslí. Více než člověku se podobá zvířeti či monstru. Její charakter vybočuje z normy a jediné, co ji spojuje s lidmi, je její fyzický vzhled. Na světě jí pranic nezáleží a jediným citem, který ji drží nad vodou, je nenávist. Jediné dvě rozumné věci, které v životě udělala, jsou to, že nezabila Adama a že spáchala sebevraždu, čímž osvobodila část světa od zla.

Autor do postavy Cathy promítl svou představu o zlu. Cathy symbolizuje Satana, hledá zlo ve všech lidech, snaží se je vyvolat a zneužít. Musí měnit své jméno i vzhled a často se stěhovat, aby mohla pokračovat ve svém díle zkázy. Po vraždě svých rodičů se z ní stává Catherine Amesbury, později znovu mění své jméno na Kate, když vystřelí na Adama a opustí své dva syny. Cathy musí pravidelně měnit svou masku. Pro Faye je sladkou a milující dcerou, ale pro dívky v nevěstinci je nemilosrdným vymahačem. Neustále musí dávat pozor na své machinace a přesně plánovat, aby si byla jistá, že vše dokáže bezchybně provést. Dává svým zákazníkům to, co chtějí a potřebují, a vyžaduje totéž po dívkách, které pro ni pracují.

Na Samuelovo učení a filosofii se vzpomíná ještě dlouho po jeho smrti. Lee zahrnuje Samuelovo učení do vzdělání vyrůstajících Traskových dvojčat. Dobro v ideálním případě zvítězí a jinak je tomu i v díle *Na východ od ráje*. Cathy nakonec zjistí, že zlo, z něhož měla vždy prospěch, ve skutečnosti způsobilo její pád. Sama v sobě si vypěstovala nedůvěru k lidem a na konci svého života o sobě začíná dokonce pochybovat. Jediným východiskem se pro ni stala sebevražda. Pro všechny byla Cathy záhadou, dokonce i pro moudrého Leeho. Když se ho Cal na svou matku zeptá, Lee je schopen říct jen toto: *"Cal, I've thought about it for a great many hours and I still don't know. She is a mystery. It seems to me that she is not like other people. There is something she lacks. Kindness maybe, or conscience. You can only understand people if you feel them in yourself. And I can't feel*

⁷² John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Maňana, Belgrade, 2001

her. The moment I think about her my feeling goes into darkness. I don't know what she wanted or what she was after. She was fool of hatred, but why or roward what I don't know. It's a mystery. And her hatred wasn't healthy. It wasn't angry. It was heartless."⁷³

6.4 Caleb a Aron Traskovi

Aron a Cal ukazují, že jsou jakousi obdobou Adama a Charlese. Aron má světlou pleť a je laskavý, důvěřivý a otevřený. Caleb je tmavý, má povahu zdatného manipulátora, je podezřívavý a konfliktní. Caleb na Arona hluboce žárlí a záměrně ubližuje každému, kdo má Arona raději než jeho. Vztah mezi oběma bratry je nejpřesnější obdobou vztahu mezi biblickými bratry, ovšem s jediným rozdílem – Cal se nakonec otevře myšlence *timshel* a možná bude dokonce schopen překonat vliv matčiny povahy a žít podle svého. Calovy modlitby mu pomáhají stát se lepším člověkem a odlišují ho od předků tím, že Caleb si svou zlou povahu uvědomuje a snaží se ji překonat. Vše nasvědčuje tomu, že Aron je předurčen k dobru jako Adam a Cal ke zlu jako matka a strýc.

6.4.1 Aron

Aron představuje Ábela své generace. Je dobrosrdečný, stejně jako jeho otec. Přestože je sympatický a laskavý, jeho vypjaté morální citění působí spíše jako slabost. Je křehký, precitlivělý a je snadné mu ublížit. Aron má problémy přijmout svět takový, jaký je, a poprat se s lidským zlem. Proto se pozvolna upíná k církvi a pro ni odmítá dokonce i Abrinu lásku. Další možnost úniku vidí ve vzdělávání, a odjíždí proto do Stanfordu. Po nějaké době se však vrací nešťastný. Později je Aron

---

⁷³ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Maňana, Belgrade, 2001

čtenářům stále méně a méně sympatický, protože vidí, že jeho motivy nejsou vedeny skutečnou vírou v Boha nebo touhou po intelektuálním růstu. Chce vybudovat bariéru mezi svým ideálním světem a světem reálným, v němž není schopen žít. Aronovo odmítnutí Abriny lásky se zdá být zbabělé. Ve stejné době Aronovy city k otci ochladnou. Když pak zjistí, že Cathy je jeho matka, nastálou situaci nezvládne. Uteče naposledy, a to do armády, ze které se už nevrátí, protože je zabit ve válce. Aronova smrt je paralelou Ábelovy smrti, ale také dává za pravdu Samuelově hloubání, že biblický Aaron nedošel do Země zaslíbené, do Palestiny. Steinbeck následně přenáší morální naděje na Cala, který je doposud paralelou k biblickému Kainovi, čímž románový příběh posouvá jiným směrem.

6.4.2 Calebův vnitřní konflikt

Vnitřní boj mezi dobrem a zlem je nejzřetelněji patrný právě v postavě Caleba. Už jako dítě si je vědom toho, že jeho plavovlasého bratra má téměř každý raději. Když se Cal konečně postaví tvaří v tvář matce, začne věřit tomu, že otec miluje Arona více než jeho proto, že Aron je matce fyzicky více podobný. Calovi vrstevníci se ho bojí a nemá přátele. První dívku, se kterou se dvojčata setkají, získá Aron. Cal často cítí, že ve svých zlých činech nemá vlastně na vybranou. Věří, že za to, že je špatný, může hlavně matčina krev. Většinu svých zlých činů Caleb spáchá, protože chce být milován a přijat.

*"...everyone in the world to a large or small extent has felt rejection ... and there is the story of mankind."*⁷⁴

Cal zažívá po celý svůj život jen a jen odmítnutí. Ví, že Abra má radši Arona, a tak ji obelstí, aby ze závisti ublížil oběma.

Avšak pod Calovým hrubým zevnějškem se nachází upřímné přání žít dobrý život. Ve skutečnosti miluje svého bratra Arona i všechny kolem sebe. Jedné noci pláče a modlí se k Bohu, aby mu pomohl být dobrý jak v

---

⁷⁴ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

myšlenkách, tak v činech. Caleb se ne vždy rozhoduje správně, přestože jeho cíl je jistě dobrý. Chce pomoci svému otci získat zpět peníze, které Adam ztratil při obchodní spekulaci. Během války, kdy zemědělci prodávali fazole za velmi nízkou cenu, protože nemají kupce, vydělá přes 20 tisíc dolarů. Caleb totiž nakoupil fazole a pak je prodával za mnohem vyšší cenu, takže rychle vydělal hodně. Avšak jeho motivem tohoto ne zrovna morálního činu je láska k otci. Chce mu ty peníze darovat, ale Adam Calův dar odmítne. Caleb cítí, že s tímto darem byl odmítnut i on sám.

*"I don't want the money, Cal. And the lettuce – I don't think I did that for a profit. ... No. I won't ever want it. I would have been so happy if you could have given me -- well, what your brother has -- pride in the thing he's doing, gladness in his progress."*⁷⁵

Cal, který svého otce miluje a respektuje, je odmítnut, zatímco Aron, který se nad otce povyšuje, dostane zlaté hodinky. Odmítnutí vyvolá v Calovi pocit, že je špatný a že je zbytečné žít dobrý život.

Calovi se vrátí síla, když se poprvé setká s matkou. Cathy se ho vyptává na Adama, ale on s ní odmítá o otci mluvit. Navíc díky své intuici pozná, že Cathy má strach, a chápe, co jeho matka prožívá. Trápí ho, že má stejnou povahu jako ona, ale oproti ní má sílu své povaze vzdorovat, což Cathy nedokáže. Je schopen žít s poznáním, že jeho matka je prostitutka, ale Arona toto zjištění zdrtí. Poději je Abra první, kdo v Calovi rozpozná vnitřní boj dobra se zlem.

Na konci románu vítězí v Calovi spíše dobro. Na smrtelné posteli Adam žehná svému jedinému žijícímu synovi a tím, že mu řekne *timshel*, zdůrazní možnost vybrat si, jak chce svůj život žít. Cal v té chvíli pochopí, že ačkoli v životě dělal chyby, otcova láska ho vždy provázela a bude provázet a on nyní může žít svobodně a poctivě. Calův pokus vést dobrý život musel začít tím, že začal konečně mít rád sám sebe. Když si jednou uvědomil, že chybovat je lidské, byl schopen žít tak, aby si ho lidé pamatovali jako dobrého člověka. Cal byl uznáván svým otcem a v Abře našel lásku, po níž tolik toužil.

⁷⁵ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

V Calovi se promítá celá historie lidstva – hledání lásky, odmítnutí a beznaděje a konečně uznání sebe sama. Steinbeck úspěšně vytvořil příběh, který svou upřímností, poctivostí a nepřetržitým bojem mezi dobrem a zlem přetrvává po generace.

6.5 Adam Trask – boj s láskou

Jednou z hlavních postav románu je Adam Trask. Dobrosrdečný člověk, který v rozhodujících okamžicích příběhu dělá řadu špatných rozhodnutí. Je příliš naivní a lidi vidí jako příliš dobré. To se mu stane v případě otce i Cathy. Nedokáže uvěřit tomu, že Cyrus měl co do činění s korupcí, ani tomu, že Cathy zneužívá své manipulační schopnosti. Na začátku shodné rysy s biblickým Ábelem, později pak biblickým Adamem.

Slovo láska je definováno jako hluboce něžný a vášnivý cit k jiné osobě. Láska může lidi spojit, ale může být i příčinou samoty. Adam Trask čelí tomuto silnému citu po celou dobu. Buď odmítá lásku lidí, kterým na něm záleží, nebo je jeho láska odmítána těmi, které miluje. Když byl mladý, jeho otec Cyrus Trask ho velice miloval, ale Adam tento cit neopětoval a odešel do armády. Nevrátil se, dokud jeho otec nezemřel. Potom Adam silně miloval svou ženu Cathy, ona jeho však nikoli. Postřelila ho, protože ji nechtěl nechat odejít. Přežil sice, ale držel smutek skoro celý svůj život, jelikož ho opustila žena, kterou nesmírně miloval. Na Adamově příběhu Steinbeck ukazuje neschopnost vyrovnat se s láskou.

Když se Adam objeví v románu poprvé, není milován ani bratrem, ani matkou, ale jen svým otcem. Cyrus již dříve Adama trestal a snažil se z něj udělat vojáka, za což ho Adam nenáviděl. Když mu pak otec řekl, že ho miluje, Adam už nebyl schopen jeho lásku přijmout. Jednou Adam otci namítl, že Charlese nikdy netrestal, a zeptal se ho, proč ho taky nepošle na vojnu. Otec mu odpověděl, že Charles by nebyl dobrý voják, a dodal:

"I think you are a weakling who will never amount to a dog turd. Does that answer your question? I love you better. I always have. This may be a bad

*thing to tell you, but it's true. I love you better. Why else would I have given myself the trouble of hurting you?"*⁷⁶

Cyrus říká Adamovi, že jediným důvodem, proč mu ubližoval, je ten, že ho miluje. Chce, aby Adam odešel do armády, protože ví, že je odvážný. Cyrus sám v armádě byl a chce, aby syn pokračoval v jeho stopách a aby byl silnější.

Když se Adam vrátil z vojny, mluvil se svým bratrem o otci a řekl mu pravdu:

*"I wasn't sure until now. I was all mixed up with how I was supposed to feel. No I did not love him."*⁷⁷

Adam otce nikdy nemiloval, a proto sám odmítl jeho lásku. Když to Charles zjistí, už na bratra tolik nežárí, protože ví, že Adam otce nemiluje, a on stále ano.

Později Adam potkává svou skutečnou lásku. Cathy Ames se za Adama provdá pouze z vypočítavosti. Svého muže nemiluje a stráví noc s Charlesem. Adam se nedokáže vyrovnat s tím, že Cathy odmítá jeho lásku a chce jej opustit. Když se jí pokouší zabránit v odchodu, Cathy ho postřelí.

Cathy mu zanechá dvojčata Arona a Caleba. Adam miluje svého „dobrého“ syna Arona a odmítá „temného“ Caleba. Aron začne svého otce nenávidět, Caleb paradoxně naopak milovat. Když se přestěhují do Salinas, Adam založí firmu pro transport hlávkového salátu, která zkrachuje a Aronovi se ve škole posmívají. Nikdy to svému otci neodpustí. Stydí se za něj a odmítá lásku, kterou se mu Adam snaží dát. Aron je oproti Calebovi sobecký a myslí jen na sebe, ale Adam si to neuvědomuje a Caleba i nadále odmítá.

*"I would have been so happy if you could have given me --- well, what your brother has --- pride in the thing he's doing, gladness in his progress."*⁷⁸

Caleb se pokouší dát otci najevo svou lásku tak, že mu dává peníze, které Adam prodělal ve firmě, ale Adam synovy peníze a tím i jeho lásku

⁷⁶ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

⁷⁷ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

⁷⁸ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

odmítá. Stále miluje více Arona než Cala, a to i přesto, že Aron jeho lásku neopětuje. Adam není schopen vidět špatnost v milovaném synovi.

V průběhu celého románu bojuje Adam Trask s láskou a Steinbeck poukazuje na jeho neschopnost se s ní vypořádat. Nejprve Adam odmítá otcovu lásku, pak zažívá odmítnutí své vlastní lásky Aronem a Cathy. Poté, co Aron a Cathy zemřou, uvědomí si Adam, že jediný, kdo ho miloval, byl Caleb.

6.6 Cyrus Trask - původce dědičného hříchu rodiny

Cyrus Trask, otec Charlese a Adama, je hned od začátku představován jako sobec a člověk nižších mravů. Má rád vojenské způsoby a stroze se vždy chová i ke svým synům. Je nesmlouvavý jako Starozákonní Bůh v příběhu Kaina a Ábela. Charles (Kain) miluje otce nadevše a snaží se mu zavděčit, zatímco Adam (Ábel) ho spíše nenávidí za to, jak se k němu choval. Cyrus miluje Adama více než Charlese a jediný, kdo si toho všimne, je Charles, ve kterém se probudí žárlivost a nenávisť vůči bratrovi. Krátce nato, kdy se Adam narodil, Cyrusovi zemřela první manželka a on se musel o Adama postarat. Nejdříve ho zanedbával a když dítě plakalo, dával mu whisky, aby ho umlčel.

*"Baby Adam cried a good deal at the beginning of the wake, for the mourners, not knowing about the babies, had neglected to feed him. Cyrus soon solved the problem. He dipped a rag in whisky and gave it to the baby to suck, and after three or four dippings young Adam went to sleep."*⁷⁹

Na rozdíl od Samuela Traska, který vždy říkal pravdu, i když někdy bolela, Cyrus lhal, aby sám sebe ukázal v lepším světle. Lhal o svých zážitcích z války a o svém důležitém postavení ve společnosti tak dlouho, že svým historkám začal sám věřit.

---

⁷⁹ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

*"He knew not only the battles, movements, campaigns, but also the units involved, down to the regiments, their colonels, and where they originated. And from telling he became convinced that he had been there."*⁸⁰

Když pracoval, dostával plat, z něhož nemohl ušetřit na tolik, aby mohl synům zanechat dědictví. Nakonec lhaním a podvody získal velký vliv ve vládě i v armádě. Charles si na rozdíl od Adama uvědomuje, že otec všechn svůj majetek získal nečestným způsobem. Peníze, které svým synům zanechal, symbolizují dědičný hřích. Ten pak pronásleduje Traskovu rodinu i v dalších generacích.

6.7 Samuel Hamilton

Samuel představuje pravý opak Cyruse Traska – je milou, vlídnou a obětavou hlavou rodiny Hamiltonových. Zatímco Cyrus předává své rodině dědičný hřích, Samuel té své zanechává dědictví rodinné lásky a oddanosti. Vše si vybudoval poctivě a sám, své rodině vždy dával jen lásku a ochranu.

"Samuel Hamilton delivered all his own children and tied the cords neatly, spanked the bottoms and cleaned up the mess. ... Samuel's hands were so good and gentle that neighbors from twenty miles away would call on him to help with a birth."

*"Samuel had no equal for soothing hysteria and bringing quiet to a frightened child. It was the sweetness of his tongue and the tenderness of his soul."*⁸¹

Samuel v tomto románu představuje čistotu a upřímnost. Lidé, kteří k němu chodili, ho respektovali.

"And just as there was a cleanness about his body, so there was a cleanness in his thinking. Men coming to his blacksmith shop to talk and

---

⁸⁰ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

⁸¹ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

listen dropped their cursing for a while, not from any kind of restraint, but automatically, as though this were not the place for it."⁸²

Samuel Hamilton má stejně jako jeho jmenovec, biblický prorok Samuel, je nadán intuicí a často říká Adamovi věci, které není jednoduché poslouchat. Okamžitě Cathy prohlédne, zamrazí ho z její nelidskosti a krutosti a překvapí ho Adamova nevšímavost k tomu všemu. Poté, co se jim narodí dvojčata a Cathy odejde, pomůže Samuel Adamovi překonat smutek. Před smrtí Adamovi řekne, že Cathy je stále naživu a pracuje v nevěstinci. Je to poslední Samuelův dar Adamovi. I když mu toto odhalení způsobí bolest, je schopen konečně pochopit, že Cathy je zlá, a tak se také nadobro vymanit z její moci.

"I take responsibility. Long ago I learned this: When a dog has eaten strychnine and is going to die, you must get an ax and carry him to a chopping block. Then you must wait for his next convulsion, and in that moment - chop off his tail. Then, if the poison has not gone too far, yur dog may recover. The shock of pain can counteract the poison. Without the shock he will surely die."

*"'Thou mayest rule over sin,' Lee. That's it. ... Do you see now why I told Adam tonight? I exercised the choice. Maybe I was wrong, but by telling him I also forced him to live or to get off the pot."*⁸³

---

⁸² John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

⁸³ John Steinbeck: „East of Eden“, Mono/Mañana, Belgrade, 2001

ZÁVĚR

Záměrem této diplomové práce bylo ukázat, jak Steinbeck zachycoval otázku dobra a zla s ohledem na mezilidské vztahy. Snažila jsem se upozornit na filozofické směry a myšlenkové proudy, které Steinbecka ovlivnily a promítly se do jeho díla.

Román *O myších a lidech* se zabývá tématem amerického snu, možností či nemožností jeho uskutečnění a tématem osamělosti ve světě a touhy po člověku, který by nám naslouchal. Příkladem naplnění této touhy je dvojice Lennie a George, kteří žijí jeden pro druhého a společně sní svůj sen o malé farmě. Snažila jsem se na toto téma ukázat tím, že jsem se podrobněji věnovala jednotlivým postavám i jejich činům. Mým úsilím bylo také najít motivy jejich reakce a chování. Dílo *O myších a lidech* nabízí jedinou odpověď, a to že všechno zlo je způsobeno osamělostí, touhou po společnosti, závistí nebo snahou zakrýt své vlastní slabosti hledáním a zdůrazňováním slabostí u ostatních. Crooks je toho nejlepším důkazem – jeho pokřivená záda a barva kůže ho nutí ponížovat Lennieho a radovat se z jeho trápení..

Román *Hrozný hněvu* klade důraz na zobrazení mezilidských vztahů. Steinbeckova filozofie se promítá do postav Jima Casyho či Toma Joada. Snažila jsem se postihnout tuto filozofii a odhalit příčiny dobra a zla s ohledem na mezilidské vztahy. Postavy v románu se vyvíjejí a postupně vytvářejí jednu velikou rodinu, což potvrzuje Emersonovu teorii nadduše. Představu dobra jsem nacházela ve štědrosti chudých lidí a jejich vzájemné pomoci. Také předsudky vůči nim jsem vnímala jako zlo v mezilidských vztazích. Na straně bohatých můžeme nalézt i sobeckost a lhostejnost, čímž tito lidé páchají zlo na chudých přistěhovalcích.

Dílo *Na východ od ráje* je silně inspirováno Biblií a pojetím dobra a zla, zejména v příběhu o Kainu a Ábelovi v knize Genesis. Steinbeck používá řadu symbolů. Počáteční písmena jmen (Charles a Caleb a Adam a Aron), která najdeme v románu, jsou shodná s biblickými. Významnou roli hraje dědičný hřích, Cyrus a později Adam mají vlastnosti podobné

božím. Steinbeck ale dává svým hrdinům možnost volby, na rozdíl od Starozákonního příběhu se Caleb napraví a může žít svůj život, osvobozen od dědičného hříchu. ? chyti' vysněllem!

Je velmi těžké proniknout pod povrch Steinbeckova díla a doufám, že se mi to zpracováním této diplomové práce alespoň částečně podařilo. ?

Conclusion

The intention of this thesis was to show Steinbeck's point of view on the matter of good and evil through interpersonal relationships. I intended to consider philosophical movements which had influence on Steinbeck's way of thinking and which were shown in his work.

Of Mice and Men considers the motive of the American Dream, possibilities or impossibilities of its realization and the theme of loneliness in the world as well as longing for a listening person. An example of the last are Lennie and George, who live for each other and together have the dream about a farm "on the fatta the land". I tried to reveal this subject by paying attention to individual characters and their acts. I also tried to find motives for their reactions and behaviour. The work offers the only answer and that is that the whole evil is caused by loneliness, longing for company, envy or effort to hide their own weaknesses by searching and emphasizing weaknesses of others. Crooks is the best exmple of this behaviour - his bad back and the colour of his skin forces him to humiliate Lennie and rejoice from his suffering.

The Grapes of Wrath emphasizes interpersonal relationships. Steinbeck's philosophy can be seen in the characters like Jim Casy or Tom Joad. I tried to express this philosophy and expose causes of good and evil through interpersonal relationships. The characters evolve and step by step create one big family, which confirms Emerson's theory of Oversoul. I interpreted generosity and mutual help among people as good. As evil I saw selfishness and indiferece of the wealthy landowners.

East of Eden was inspired by the Bible and the idea of good and evil, especially in the book of Genesis and the story of Cain and Abel. There are many symbols such as the initials of the names, the idea of the Original Sin, and Cyrus and later Adam have the same qualities as God in Genesis. Steinbeck gives his heroes a possibility to choose, which is

different from Genesis. Caleb is able to right the wrongs and is freed from the original sin.

It has been very difficult to enter Steinbeck's thinking and I sincerely hope I was at least partly able to work it out by this thesis.

„Prvním dobrem je pro každého zachování sebe sama. Je to tak zařízeno přírodou, že všichni touží mít se dobře. Aby toho byli schopni, nutně musí toužit po životě a zdraví a po jistotě toho obojího v budoucím životě, pokud je to možné. A naopak, prvním zlem je smrt, zvláště doprovázená utrpením; útrapy života mohou být totiž takové, že bez naděje na jejich blízký konec bychom mohli považovat smrt za dobro.“ (Hegel)

Obsah

Úvod	3
1. Nástin Steinbeckova života a díla	5
2. Vlivy na Steinbeckovu filozofii	10
3. Otázka dobra a zla	13
4. O myších a lidech	16
4.1 Témata, motivy, symboly	16
4.1.1 Bezohledná lidská povaha	16
4.1.2 Bratrství a idealizované přátelství	18
4.1.3 Americký sen v románu <i>O myších a lidech</i>	19
4.1.4 Neuskutečnitelnost amerického snu	19
4.2 Biblické symboly v díle	20
4.3 Dobro a zlo	21
4.4 Nástin jednotlivých postav	23
Lennie	23
George	24
Candy	25
Curleyho manželka	26
Crooks	27
5. Hrozny hněvu	29
5.1 Historické pozadí románu	29
5.2 Význam názvu románu	30
5.3 Témata románu	33
5.4 Biblické odkazy a náboženství	37
5.5 Chudoba versus bohatství - dobro versus zlo	39
5.6 Tom Joad - hlavní postava románu	42
5.7 Máma - vůdce a opora rodiny Joadových	43
5.8 Jim Casy - symbol náboženství a filozofie	45
6. Na východ od ráje	47
6.1 Biblické pozadí románu a symbolika	47
6.2 Dobro a zlo	50
6.3 Cathy - představitelka zla	57

6.4 Caleb a Aron Traskovi	60
6.4.1 Aron	60
6.4.2 Calebův vnitřní konflikt	61
6.5 Adam Trask - boj s láskou	63
6.6 Cyrus Trask - původce dědičného hříchu rodiny	65
6.7 Samuel Hamilton	66
Závěr	68
Conclusion	70
Citát	72
Obsah	73

Použitá literatura

John Steinbeck: The Grapes of Wrath, Evropský literární klub, Praha, 1941

John Steinbeck: East of Eden, Mono/Manana, Belgrade, 2001

John Steinbeck: Of Mice and Men, Mono/Manana, Belgrade, 2000

Bible, Kniha Genesis

Malcolm Bradbury: The Modern American Novel, Viking Press, NY, 1992

Warren French: A Companion to The Grapes of Wrath, Viking Press, NY, '63

Jackson R. Bryer: Sixteen Modern American Authors, Duke University Press, North Carolina, 1974

Dr. Ladislav Rejman: Slovník cizích slov, SPN, Praha, 1966